

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський державний університет імені Петра Могили

Міжнародна науково-практична конференція

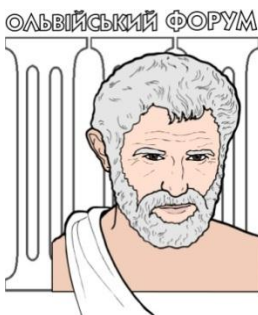
**«ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2016:
Стратегії країн Причорноморського регіону
в геополітичному просторі»**

ТЕЗИ

Том 6

Актуальні проблеми юриспруденції

9–12 червня 2016 р.
Миколаїв, Україна

Міжнародна науково-практична конференція «Ольвійський форум – 2016: Стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» : тези. – Том 6. Актуальні проблеми юриспруденції. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – 56 с.

У збірнику містяться матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Ольвійський форум – 2016: Стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» секції «Актуальні проблеми юриспруденції».

СЕКЦІЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

УДК 343.3

Блага А. Б.,
*Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИННЕ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА МИРНЕ ВОЛОДІННЯ ВЛАСНІСТЮ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

1. Кримінальна відповідальність за злочинне порушення права на мирне володіння власністю під час збройного конфлікту залежно від статусу конфлікту, ступеню тяжкості, характеру та специфіки таких діянь може наставати відповідно до міжнародного та національного кримінального законодавства. Однак до теперішнього часу відсутнє однозначне прийняття статусу військового конфлікту і окремих територій, які контролюються т. зв. «ДНР» та «ЛНР». Так, наша влада досі не визначилася, ким вони є: сепаратистами, терористами, колаборантами, ополченцями чи кимось іншим. Представник України в «політичній підгрупі» Мінського процесу Роман Безсмертний в інтерв'ю висловив свою точку зору: «... я вважаю, що зараз триває російсько-українська війна, і ми маємо колосальну кількість колаборантів, які перейшли на сторону ворога. І якби Київ раніше визнав саме такий статус конфлікту, то прояснилося б багато іншого. Ми би розуміли, хто такі військовополонені, хто такі колаборанти, могли б говорити про процедуру повернення у громадянство, адже колаборанти по факту вийшли з українського громадянства та перейшли на бік ворога. Те, що зараз у нас невизначеність, одночасно і допомагає, і заважає розв'язанню ситуації. ... Ми називаємо цю територію то окупованою, то територією з невизначеним статусом; називаємо одних і тих самих людей то незаконно утримуваними особами, то військовополоненими, то заручниками, і так далі... Я вважаю, що термін «гібридна війна», який постійно звучить, абсолютно не відповідає реаліям. Насправді йде війна. Війна між двома державами. Це треба було визнати офіційно. З цього треба було стартувати, вводити військовий стан ще на початку. А сьогодні про це можна говорити що завгодно, але вже запізно, поїзд пішов».

2. Відповідно до Римського Статуту *Міжнародний кримінальний суд* має юрисдикцію щодо таких злочинів: а) злочин геноциду; б) злочини

проти людяності; с) воєнні злочини; d) злочин агресії. Як відомо, юрисдикція Суду є лише доповненням до національної юрисдикції і виступає як самостійна тільки в тому випадку, коли національні системи правосуддя не працюють. Відповідно до принципу компліментарності він буде діяти лише у тих випадках, коли національні суди не можуть чи не хочуть боротися зі злочинами проти миру і безпеки людства. Зокрема, коли держава не зацікавлена в переслідуванні високопосадовців, або судова система держави зруйнована. Стосовно ситуації з конфліктом на сході України зауважимо, що *до теперішнього часу наша держава не ратифікувала Римський статут*. Відповідно, Міжнародний кримінальний суд не має змоги провести ефективне розслідування конкретних випадків порушення міжнародного гуманітарного права під час війни в Україні.

3. Проте й можливості **вітчизняного кримінального законодавства**, на жаль, наразі залишаються обмеженими. Зокрема, на сьогодні така категорія злочинів, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, як *злочини проти людяності, не знайшла свого відображення в Кримінальному кодексі України*. Аналіз норм чинного Кримінального кодексу України дозволяє зробити висновок, що злочини, безпосередньо пов'язані з порушенням права на мирне володіння власністю під час збройного конфлікту можна розбити на такі категорії: а) загальнокримінальні злочини проти власності (ст. ст. 185, 186, 187, 189, 191, 194, 194-1, 195, 196, 198, 289, 292 КК); б) економічні злочини (ст. ст. 233, 206-2 КК); в) воєнні (ст. ст. 432, 433, 438). Окрім цього, є ціла група злочинів, вчинення яких побічно заподіює шкоду праву власності. Зокрема, це діяння, передбачені статтями 109, 110, 111, 113, п. 6 ч. 2 ст. 115, 162, 258, 294, 341, 360, 365, 366, 388 КК України.

4. Аналіз наявної у вільному доступі інформації щодо знищення або пошкодження майна внаслідок здійснених сепаратистами обстрілів проявив ще одну проблему – проблему кваліфікації таких діянь. Навіть із наведених нами в попередньому підрозділі прикладів можна побачити, що в одних випадках їх кваліфікують як злочин проти власності за ст. 194 КК (Умисне знищення або пошкодження майна), в інших – як злочин проти громадської безпеки за ст. 258 (Терористичний акт). Однак зауважимо, що насправді об'єктом посягання в таких випадках є державна безпека, конституційний лад, суверенітет, територіальна недоторканність, обороноздатність, тобто основи національної безпеки України. Окрім того, з об'єктивної сторони такі діяння суттєво відрізняються від терористичного акту. Саме тому *виникла потреба поставити питання щодо необхідності усунення прогалин у вітчизняному кримінальному законодавстві виходячи з сучасних реалій*. Наприклад, Кримінальний кодекс Республіки Казахстан, який вступив в дію 1 січня

2015 року, містить цілу низку складів злочинів, які відсутні в Кримінальному кодексі України, але є актуальними для нашої держави: стаття 180. Сепаратистська діяльність («Пропаганда або публічні заклики до порушення унітарності та цілісності Республіки Казахстан, недоторканності і невідчужуваності її території або дезінтеграції держави, а так само виготовлення, зберігання з метою розповсюдження або розповсюдження матеріалів такого змісту...»); стаття 181. Збройний заколот («Організація збройного заколоту з метою повалення або зміни конституційного ладу або порушення унітарності та цілісності Республіки Казахстан, а також недоторканності і невідчужуваності її території, а так само захоплення або утримання влади...»).

УДК [349.22:331:106]:347.44

Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент
кафедри історії та теорії держави і права,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

В умовах реформування ринку праці та трудового законодавства постійно з'являються наукові праці, в яких пропонується законодавча заміна трудового договору на цивільно-правовий договір. Ця позиція науковців та практиків притаманна не лише Україні, але й іншим державам пострадянського періоду. Р. Майданик визначає, що спостерігається поступове зникнення межі між цивільним та трудовим правом, збільшується число цивільно-правових елементів, які використовуються при врегулюванні трудових відносин, як свідчення тенденції до повернення трудових відносин в їх історично «первозданну» сферу цивільного права, шляхом розширення субсидіарності цивільно-правових норм до трудових відносин (позикова або лізингова праця). В. Лазор слушно зазначає, що безперервність трудових відносин може гарантуватися трудовим договором, а не договором трудового найму. У цьому зв'язку здається сумнівним повернення до «найму праці» і виділення як характеристики юридичної природи трудового договору суто цивілістичних моделей.

Існує інша позиція. А. С. Пашков вважає, що в умовах переходу до ринкових відносин актуальним є питання включення до сфери дії

трудового законодавства всі угоди про працю, які передбачають виконання робіт, незалежно від строку та форми оплати. у тому числі і цивільно-правові договори підяду та доручення, з чим більшість науковців не погоджується, посилаючись не те, що у цивільному договорі наявна не «жива» праця, а уречевлена праця.

Хоча порівняння трудових та цивільних правовідносин стало хрестоматійним, однак не втратило актуальності і викликає науковий інтерес нових поколінь науковців. Серед договорів, які займають суміжне місце поряд з трудовими, виокремлюють: договір підяду, договір доручення, договір надання послуг, договір виконання робіт. Серед ознак відмінності більшість учених виділяють: предметну ознаку – процес праці та його уречевлений результат; особистісну ознаку – трудову функцію найманий працівник зобов'язаний виконувати особисто; організаційну ознаку – обов'язковість підкоритися правилам внутрішнього трудового розпорядку, що втілюється у розповсюдженні дисциплінарної влади роботодавця та наявності відносин влади-підпорядкування. Анісімов додає ще одну ознаку – захисну – ступінь соціальної захищеності працівника. Кожна із цих ознак не є визначальною, лише в сукупності вони дають підстави розмежування цих договорів. Підсумок порівнянню завершено словами В. Жернакова, який визначив, що сучасне цивільне право не зможе виконувати соціальну функцію трудового права, оскільки особистий, соціальний елемент у трудових відносинах пов'язаний зі специфікою носія здібності до праці – людиною.

Численна практика укладання так званих «трудових угод» або просто «угод», під яким можуть бути приховано і трудовий договір, і цивільно-правовий договір, створила підґрунтя для теоретико-наукових класифікацій угод про працю та законодавчих змін до чинного законодавства.

О. М. Дуюнова класифікацію угод про працю пропонує проводити за такими критеріями: 1) за метою виникнення правовідносин та їх результатами угоди про працю поділяються на: а) договори про працю, що є підставою виникнення трудових правовідносин; б) договори про працю, що є підставою виникнення цивільних правовідносин; 2) за включенням працівника у відносини власності угоди про працю поділяються на: а) угоди (договори) про найм праці (трудоий договір, контракт як вид трудового договору); б) договори про працю на своїх засобах та знаряддях виробництва (договір підяду, договір доручення, авторський договір (якщо інше не передбачено договором); в) угоди (договори) товариства або договори, що опосередковують сумісну трудову діяльність; 3) за ступенем особистої свободи й самостійності працівника в процесі його трудової діяльності угоди про працю

поділяються на: а) договори про працю з обмеженням особистої свободи працівника в процесі його діяльності (трудовий договір, контракт як вид трудового договору); б) договори про працю без обмеження особистої свободи працівника в процесі його діяльності (договір підряду, договір доручення, авторський договір).

У 2014 році ст. 232 КЗпП було доповнено новою нормою, відповідно до якої безпосередньо в судах розглядаються трудові спори за заявами працівників про оформлення трудових відносин у разі виконання ними роботи без укладення трудового договору та встановлення періоду такої роботи. Відповідно до ч. 2 ст. 265 КЗпП юридичні та фізичні особи – підприємці, які використовують найману працю, несуть відповідальність у вигляді штрафу в разі фактичного допуску працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту) – у тридцятикратному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої законом на момент виявлення порушення, за кожного працівника, щодо якого скоєно порушення. Ці зміни свідчать про пріоритет норм трудового права при фактичному виконанні трудових обов'язків та гарантії державного захисту трудових прав працівників.

УДК 340

Коваль А. А.,
*канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного
та адміністративного права і процесу,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

МОНІТОРИНГ БАНКІВСЬКИХ РАХУНКІВ ЯК ЗАСІБ БОРЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

У сучасному демократичному суспільстві корупція є шкідливим явищем, що отруює систему державних органів, і структури приватного бізнесу.

За даними дослідження, проведеного міжнародною аудиторською і консалтинговою компанією Ernst & Young, в антирейтингу рівня корупції Україна посіла 7 місце. Для порівняння – Латвія опинилася на 19 місці, Литва – на 21, Польща – на 23 позиції. Дані показники свідчать про те, що заходи протидії цьому негативному явищу вкрай неефективні, і вимагають від державних органів кардинальних дій, спрямованих на його подолання.

У зв'язку з цим Українськими законодавцями вжито рішучі заходи, перш за все спрямовані на зміни в кримінально-процесуальному

законодавстві. По-перше, створені спеціальні органи – детективи і підрозділи внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро, які уповноважені розслідувати кримінальні провадження по злочинам, пов'язаним із корупційними діяннями як орган досудового розслідування (ст. 38 КПК України). По-друге, згідно з правилами про підслідність до їх компетенції належить розслідування таких злочинів: Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації; Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням; Ухвалення нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону; Зловживання владою або службовим становищем; Декларування недостовірної інформації; Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; Незаконне збагачення; Зловживання впливом і т. д. (ч. 5 ст. 216 КПК України). Варто відмітити, що коло суб'єктів цих злочинів, згідно з правилами підсудності, обмежене посадовими особами вищих рангів і категорій, депутатами, судьями, прокурорами, офіцерами органів внутрішніх справ і збройних сил та іншими. Також детективам Національного антикорупційного бюро підсудні провадження, якщо розмір предмета злочину або шкода, заподіяна ним становить більш ніж п'ятсот мінімальних зарплат. Тобто ці справи становлять особливу важливість і мають великий суспільний резонанс в силу правового статусу особи, яка його вчинила і розміру збитку для держави. По-третє, процесуальне керівництво і нагляд за здійсненням досудового розслідування покликаний здійснювати прокурор Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Треба звернути увагу, що останній призначається шляхом відкритого конкурсу членами комісії, що складається з представників Ради прокурорів України та осіб, визначених Верховною Радою України (ст. 81 Закону України «Про прокуратуру»). Варто сподіватися, що така процедура відбору сприятиме призначенню найбільш професійних і високо моральних кандидатів.

І, нарешті, КПК України передбачає цілий ряд негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД), що сприяють розслідуванню корупційних злочинів (глава 21). Особливий інтерес представляє нова НСРД – моніторинг банківських рахунків (ст. 269¹ КПК України). При наявності обґрунтованої підозри, що особа здійснює злочинні дії з

використанням банківського рахунку, або з метою розшуку або ідентифікації майна, що підлягає конфіскації або спеціальної конфіскації, в кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, прокурор може звернутися до слідчого судді для винесення рішення про моніторинг банківських рахунків. Згідно з даною постановою банк зобов'язаний надавати Національному антикорупційному бюро України в поточному режимі інформацію про операції, що здійснюються на одному або декількох банківських рахунках. Інформація про операції, що здійснюються на банківських рахунках, повинна доводитись до відома Національного антикорупційного бюро України до виконання відповідної операції, а в разі неможливості – негайно після її виконання. Цю НСРД варто відрізнити від державного фінансового моніторингу, який являє собою сукупність заходів, що здійснюються суб'єктами державного фінансового моніторингу і спрямованих на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. Останній широко поширений у країнах Європи і здійснюється органами фінансової розвідки.

Основною проблемою проведення фінансового моніторингу в Україні є висока вартість самої процедури. Додаткові витрати виникають у зв'язку з тим, що для моніторингу активів і передачі результатів компетентному органу необхідне технічне оснащення. Вартість процедури моніторингу збільшує також необхідність залучення додаткового персоналу. Крім того, не рідкісні випадки витоку інформації від співробітників зацікавленим особам. На жаль, практика проведення моніторингу банківських рахунків у якості НСРД ще не напрацьована, тому з проблемами, які можливо виникнуть у ході їх проведення, ще належить зіткнутися.

Отже, правоохоронні органи України ведуть активну боротьбу з корупційними явищами. На жаль, ця діяльність проходить у складних умовах політичної та економічної кризи і стикається з різними перешкодами. Проведені реформи поки не дають очікуваних плодів, і в більшості своїй залишаються «на папері». Саме ці обставини вимагають від учених і практиків консолідації зусиль, спрямованих на вивчення міжнародного досвіду боротьби з корупцією і цілеспрямованого впровадження його результатів у законодавчу роботу парламенту.

Ковальова С. Г.,
*канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри
історії і теорії держави і права
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ІНКОРПОРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ВЕЛИКИМ КНЯЗІВСТВОМ ЛИТОВСЬКИМ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЛИТОВСЬКО-РУСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

У XIV – на початку XV ст. Велике князівство Литовське представляло собою феодальну державу, в якій руські (українські та білоруські) землі користувалися широкою автономією, зберігаючи свою публічну владу, релігію, право, культуру, писемність тощо. Якісні зрушення у формі державного устрою почалися із приходом до влади Вітовта; згодом його політику продовжував Казимир Ягайлович. Наслідкування Казимиром Вітовта проявлялося не тільки в зовнішній політиці, а й у внутрішній. Логічним завершенням централізаторської політики, яку розпочав Вітовт, була ліквідація автономії руських земель Великого князівства Литовського. Централізація держави в основному завершилася при Казимирі. Як і у Польщі, у Литві великий князь послідовно проводив лінію впровадження потужної монаршої влади. Для реалізації планів великого князя важливе значення мала остаточна інкорпорація земель Київської і Волинської.

Земля Київська потрапила у литовську залежність в XIV ст. Більшість дослідників вважають достовірною літописну розповідь, згідно з якою Київ і Волинь були завойовані Гедиміном у 1320–1321 рр. Розбивши у 1362 р. татар на Синіх Водах і звільнивши від татарського панування Поділля і Київщину, великий литовський князь Ольгерд вигнав з Києва князя Федора, який княжив у Києві з 1331 р., і віддав Київський уділ своєму сину Володимирі. У 1392 р. Володимир під тиском Вітовта змушений був відмовитися від свого уділу на користь Скиргайла, після смерті якого у 1396 р. Вітовт посадив у Київ князя Івана Ольгимунтовича. Як вважав М. Ясинський, Іван Ольгимунтович був посаджений у Києві не як удільний князь, а як намісник Вітовта. Київський уділ було відновлено у 1440 р. Казимиром, який на той час став великим князем литовським. Удільним київським князем став нащадок Володимира Ольгердовича Олександр (Олелько), який княжив до 1455 р. Свідченням широкої автономії, що нею користувалася Київська земля у 40-х рр., є уставна грамота київського

князя Олександра (Олелька) Володимировича, жалувана ним церкві Святої Софії. Початок грамоти – «Се іазь, князь Александръ Володимерович, государь отчич Киевскыи, и съ своими князьми, и с паны, и с всею полною своею радою...» – вказує на те, що Олелько Володимирович сприймав себе як повновладного володаря Київської землі, рівного за статусом правителю держави. Як колишні Київські князі, Олелько Володимирович призначав церковних ієрархів. 5 лютого 1441 р. до Києва прибув митрополит Ісидор, один із архіпастирів Грецької православної церкви, які приймали унійний акт про з'єднання Грецької і Римської гілок християнства на Фераро-Флорентійському соборі. З дозволу Олелька Володимировича Ісидор проголосив унію у церкві Святої Софії; князь видав грамоту, де проголосив митрополита «господиям і отцем» Київської митрополії.

Син і наступник Олелька Симеон Олелькович був київським князем до 1471 р. Однак Казимир не визнав Київську землю вотчиною Олельковичей, а надав її Симеону Олельковичу на правах лена. Після смерті Симеона Казимир скасував Київський уділ і призначив у Київ воеводу Мартина Гаштольда – литвина і католика, «и отселе на Кіеве князи перестала быти, а вместо князей воеводы насташа» (Густинський літопис, р. 1471). Отже, Київський уділ скасовувався двічі – за часів Вітовта у 1396 р. і Казимира у 1471 р. Приблизно до цього періоду, коли київські удільні князі були замінені великокнязівськими намісниками і воеводами, М. Ясинський відносить час видання привілеїв Київській землі. Тексти цих грамот до нас не дійшли, але у підтвердному привілеї 1507 р. зазначено, що він є копією документів, жалуваних Київській землі Казимиром і сином його Олександром [1, стб. 1]. Отже, привілеї 1507 р. в основному повторює привілеї Казимира.

Приєднання до Литви Волинської землі розпочалося на початку XIV ст., із часів походу Гедиміна на Волинь. У 1324 р., по смерті Луцького князя Лева Юрієвича (правнука Данила Романовича), уділ отримав його зять Любарт Гедимінович; пізніше він приєднав до своїх володінь і Володимир. На початку XV ст. Луцьк став улюбленою резиденцією Вітовта, який навіть коронуватися вирішив у Луцьку, а не у Вільні. Після Вітовта Волинська земля, як і Київська, стала володінням Свидригайла. Коли престол посів Казимир, Свидригайло визнав його правителем, за що отримав від нього Волинь у довічне володіння. Цей останній волинський князь помер у Луцьку у 1452 р., не залишавши нащадків.

На підставі наведених фактів М. Ясинський спробував встановити час появи першого привілею землі Волинській. Дослідник зазначив,

що ані за Вітовта, ані за Свидригайла не було потреби у виданні привілеїв Волинській землі, оскільки вона входила до великокняжого уділу, тобто великі князі литовські водночас були і волинськими князями і брали особисту участь в управлінні Волинню. Отже, привілей Волинській землі був наданий Казимиром. Час надання привілею М. Ясинський відносить приблизно до 1452 р., коли після смерті Свидригайла Волинська земля остаточно втратила удільний характер і стала провінцією, якою управляли державні чиновники. Висновки М. Ясинського підтверджуються підтвердними привілеями землі Волинській, виданими синами Казимира – Олександром у 1501 р. і Сигізмундом у 1509 р. Обидва посилаються на привілей, який було надано Волині їхнім батьком. Цей давній документ до нас не дійшов, але про його зміст ми можемо довідатися, виходячи з підтвердних привілеїв.

За думкою О. Малиновського, Волинь і Київщина мали значний вплив на формування державності Великого князівства Литовського. Білоруські землі не могли здійснювати такого впливу, бо не мали яскраво виявлених та міцно вкорінених особливостей державного ладу. Волинь і Київщина являли собою чималу політичну силу, з державним ладом, який на час включення цих земель до складу Великого князівства вже досить виявився. Вчений стверджував, що державний лад українських земель базувався на аристократичних засадах, а білоруських, де були сильними вічові традиції, – на засадах демократичних. Тож еволюція державності Великого князівства Литовського відбувалася у тому напрямі, що був накреслений українськими державотворчими традиціями.

УДК 342.72/.73:[616.98:578.828](043,2)

Колодочка О. Є.,

аспірант кафедри адміністративного та господарського права і процесу ЗНУ, м. Миколаїв, Україна

РОЛЬ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРОТИДІЇ ЕПІДЕМІЇ ВІЛ/СНІДУ

Епідемія ВІЛ/СНІДу стала глобальною перевіркою на людяність, повагу до прав людини, терпимість, гуманізм, фактично тим глобальним викликом, який визначає рівень нашої цивілізації. Історія розповсюдження ВІЛ епідемії підтверджує, що: протидія ВІЛ/СНІДу на національному та місцевому рівнях є не ефективною без залучення людей, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу; для ефективної відповіді на епідемію ВІЛ необхідно поважати права людей, які

належать до маргінальних груп (залежні від наркотиків, працівники комерційного сексу, ув'язнені тощо); потрібно захищати права жінок, дітей, молоді, аби уникнути їх інфікування ВІЛ. Епідеміологічна ситуація в Україні є надзвичайно загрозливою: наша країна посідає перше місце в Європі та третє в Євразії (після Камбоджі та Таїланду) щодо відносної кількості ВІЛ-інфікованого населення. Епідемія ВІЛ поступово зміщується від груп високого ризику в бік загального населення і найбільше вражає дітей і жінок

Особливо виразно це спостерігається в регіонах, де високий загальний рівень поширення ВІЛ. Так, в Одеській та Миколаївській областях значна частка вагітних жінок у міських районах є ВІЛ-позитивними (понад 1 %), що може свідчити про переростання епідемії із концентрованої (тобто зосередженої на певних вразливих групах) на генералізовану, загальну (тобто таку, що стосується всього населення).

На заваді зусиллям з контролю за ВІЛ/СНІДом часто стають порушення прав людини. 75 % ВІЛ-позитивних осіб у країні не знають про те, що вони інфіковані, а більшість населення має обмежені знання про ВІЛ і те, як захиститися від інфікування. Через низьку поінформованість громадськості багато людей відчувають страх і мають хибні уявлення стосовно ВІЛ/СНІДу, наприклад, що це є хвороба гомосексуалістів, або ж, не мають правильного уявлення про способи контрацепції, шляхи передачі ВІЛ/СНІДу, тощо.

Негативна пропаганда упродовж 1980-х і початку 1990-х років міцно закріпилася в уяві людей і досі великою мірою впливає на ставлення до тих, хто зараз живе з хворобою. Усі ці чинники долучалися до створення атмосфери, в якій таврують і дискримінують людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом.

Відповідно до Закону «Про попередження захворювання на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення» (надалі Закон) держава бере на себе низку зобов'язань щодо забезпечення обстеження на ВІЛ-інфекцію. Громадяни України можуть здавати кров на визначення ВІЛ добровільно (за винятком донорів), за бажанням – анонімно і обов'язково безкоштовно.

У старій редакції Закону обов'язковому медичному засвідченню на ВІЛ-інфікування, крім донорів, підлягають споживачі ін'єкційних наркотиків та жінки, які займаються секс-бізнесом. Досвід виконання його положень показав, що тестування на ВІЛ 1 раз на 6 міс. споживачів ін'єкційних наркотиків, які використовують брудні шприци, неефективне в плані профілактики СНІДу серед цієї групи населення. Поняття ж «секс-бізнес» і «проституція» не відображені в

правовому полі України, хоча на мою думку в найближчому часі законодавець буде повертись до надання певного статусу працівникам комерційного сексу, у зв'язку із євроінтеграцією України.

Згідно із Законом, обов'язковому засвідченню на ВІЛ підлягають тільки донори біологічних препаратів (крові, сперми, клітин, тканин, органів тощо). Інші категорії населення, навіть ув'язнені, оглядаються добровільно. Більш того, не можна проводити тестування на СНІД, не ставлячи до відома про це пацієнта. Тестування на ВІЛ повинне супроводжуватися консультацією лікаря як перед здачею аналізу, так і після нього. Відповідно лікар повинен повідомити позитивний або негативний результат аналізу.

Переливання крові (її компонентів), а також використання інших біологічних рідин, клітин, органів у медичних цілях допускається тільки після обов'язкового лабораторного дослідження крові донорів на ВІЛ-інфекцію. Однак реалії медичної практики показують, що не завжди в екстрених випадках існує можливість такої перевірки. У цих випадках Законом допускається за згодою хворого-реципієнта або його законного представника переливання крові, не перевіреної на ВІЛ-інфекцію. Хворий або його законний представник мають бути попереджені про можливий ризик зараження ВІЛ, а факт переливання такої крові і згода на нього обов'язково фіксуються в медичній документації хворого, а зразок цієї крові терміново направляють для відповідного дослідження.

Право проведення медичного огляду на ВІЛ-інфекцію мають лабораторії, акредитовані у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Відповідно до Закону, облік і реєстрація ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД громадян, а також медичний нагляд за ними повинні здійснюватися з дотриманням принципів конфіденційності та поваги до особистих прав і свобод людини, визначених законами та міжнародними договорами України. Медична допомога ВІЛ-інфікованим та хворим на СНІД здійснюється на загальних основах. У разі отримання інформації про зараження особи ВІЛ і попередження її про необхідність дотримання профілактичних заходів із метою попередження поширення ВІЛ-інфекції та про кримінальну відповідальність за створення небезпеки зараження або зараження іншої особи (осіб) ВІЛ-інфікований зобов'язаний письмово засвідчити факт одержання зазначеної інформації та попередження.

ВІЛ-інфікований зобов'язаний вживати заходів, спрямованих на запобігання поширення ВІЛ-інфекції, а також повідомити осіб, що мали з ним статеві контакти до виявлення факту інфікування, про можливість їх зараження.

Показник зростання заражених на ВІЛ віддзеркалює реальний стан прав людини в нашій державі, адже: дискримінація і стигматизація людей, які живуть з ВІЛ, та вразливих до ВІЛ груп вважаються ключовими перешкодами на шляху ефективної профілактики ВІЛ, лікування та підтримки людей із ВІЛ/СНІДом; дискримінація і стигматизація ВІЛ-позитивних людей часто зумовлені їх належністю до певної соціальної групи: ув'язнені, споживачі ін'єкційних наркотиків, працівники комерційного сексу, захист прав ВІЛ-позитивних людей і представників вразливих до ВІЛ груп є важливим не лише для цих людей, а сприятливо позначається на громадському здоров'ї в цілому; підтримуюча правова та соціальна політика є суттєвим компонентом відповіді на виклик ВІЛ/СНІДу. Якщо права людини перебувають у центрі національної відповіді на епідемію ВІЛ/СНІДу, то вразливість до ВІЛ інфекції зменшується, а ВІЛ-позитивні люди можуть жити з гідністю, залишаючись активними членами суспільства, створюючи і примножуючи національне багатство. Якщо ж права людини не поважають і не захищають, ризик інфікування ВІЛ значно зростає, а ВІЛ-позитивні люди потерпають від дискримінації, не можуть реалізувати власний потенціал і внаслідок цього перетворюються на тягар для суспільства.

УДК 343.1-047.22

Коновалов В. В.,

*старший викладач кафедри історії та теорії держави і права,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПРО ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Одним із напрямів використання наукових знань у кримінальному процесі є залучення спеціаліста, як особи, що володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

Згідно зі статтею 71 КПК формами використання спеціальних знань спеціаліста є:

- надання консультацій;
- надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо);

– використання його пояснень.

Консультація – (від лат. consultation – нарада) порада, яку дає спеціаліст. Консультація полягає в повідомленні довідкових відомостей, які гуртуються на спеціальних знаннях. Спеціаліст, наприклад, у процесі огляду місця аварії на виробництві повинен дати правильне найменування аварійного виробничого агрегату, зробити опис його деталей і схему роботи, охарактеризувати стан його частин тощо.

Спеціаліст у ході огляду повідомляє слідчому інформацію, яка має підґрунтям наукові або офіційні джерела. Так різновидом консультації будуть випадки, коли спеціалісту ставляться питання, які стосуються різних відомчих правил, інструкцій, положень тощо. По справі про дорожньо-транспортну пригоду часто виникає питання про те, чи порушені і які саме правила дорожнього руху, безпеки руху та експлуатації транспорту. Відповіді на ці питання знаходяться в компетенції спеціаліста. Експерт у формі висновків встановлює фактичні причини аварії. Консультант же повідомляє, що, наприклад, в пункті такому-то таких-то правил передбачено обов'язкове виконання певних дій або вимога про утримання від вчинення будь-яких дій. Тобто повідомлення спеціаліста не спирається на дослідження, воно не містить оцінки, не передбачає опосередкованого неочевидного висновку.

Що ж до самих правил, то їхній зміст, при певних складностях, не може бути віднесений до галузі спеціальних знань, засвоєння сутності яких є недоступно для будь-якої людини. Обов'язкові правила пишуться для широкого контингенту осіб і завжди доступні для них. Правил можна не знати, але не можна допустити, щоб після їх повідомлення засвоєння їх змісту потребувало спеціального дослідження і оцінки.

При проведенні слідчого експерименту спеціаліст сприяє вибору найбільш правильної тактики підготовки і проведення експеримента, дає поради, в яких умовах найбільш доцільно провести експеримент, що треба заздалегідь підготувати, які предмети і речові докази треба використати при проведенні дослідів, як найкращим чином зафіксувати результати кожного із дослідів тощо.

При допиті неповнолітніх свідків чи обвинувачених педагог допомагає правильно, з урахуванням особливостей психології неповнолітнього, поставити питання, уточнити окремі обставини, а також надає зауваження щодо правильності і повноти показань цих осіб.

Призначення в окремих випадках експертизи може бути обумовлене неможливістю оцінки певних правил, результатів дослідів, психологічного стану особи без спеціальних знань.

Безпосередня технічна допомога частіше за все надається спеціалістом при оглядах та при проведенні інших слідчих дій. У випадках,

передбачених законом спеціаліст може залучатись при проведенні негласних слідчих дій. Оскільки слідчі дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів (ч. 2 ст. 223 КПК), технічна допомога спеціаліста в основному полягає в тому, що він допомагає слідчому знаходити і вилучати сліди, робити копії або інші відбитки (гіпсові, полімерні), фотографувати, складати схеми, плани, креслення.

Приймаючи участь у проведенні слідчих дій спеціаліст в межах своєї компетенції надає допомогу слідчому у виявленні обставин, які мають значення в кримінальному провадженні. В ході огляду місця події спеціаліст повідомляє слідчому про зроблені ним спостереження, рекомендує вжити певних заходів для збереження і закріплення доказів, сприяє в фіксації результатів. При огляді місця події судовий медик і криміналіст допомагають обрати найбільш правильну тактику огляду, допомагають в описі обстановки місця події.

Пояснення – це функція наукового дослідження, яка полягає в розкритті змісту, сутності об'єкта вивчення; здійснюється через з'ясування певного закону, якому підпорядковується цей об'єкт.

При освідуванні особи лікар виявляє на тілі підозрюваного, свідка чи потерпілого сліди злочину (царапини, садна, інші ушкодження) і за їх ознаками (формою, кольором, вираженістю тощо) встановлює механізм їх утворення, як закономірний результат взаємодії тіла людини з об'єктами навколишнього середовища та певної послідовності такої взаємодії. Встановлення спеціалістом-медиком часу настання смерті при огляді трупа на місці події (яке базується на закономірностях виникнення трупних плям, охолодження трупа, трупного окоченіння тощо) має велике значення для організації слідчо-оперативних заходів з метою розкриття злочину «по горячим слідам».

При відборі зразків для порівняльного дослідження судовий медик і криміналіст можуть вказати, яким основним вимогам повинні відповідати зразки, необхідні для порівняльного дослідження в конкретному випадку; порадити, які саме зразки і яким чином треба їх відбирати.

На наш погляд форми використання спеціальних знань спеціаліста не можуть обмежуватись тільки тими, що вказані в КПК. Практика досудових розслідувань свідчить про доволі часте використання таких форм спеціальних знань як **ревізії, обстеження та дослідження спеціаліста**.

Ревізія і обстеження відносяться до найбільш складних форм залучення спеціаліста поза межами експертизи до участі в досудовому розслідуванні. Сюди, в першу чергу, варто віднести документальну ревізію, що проводиться за завданням слідчого, технічне обстеження спеціалістами обставин дорожньо-транспортних пригод, пожеж, аварій

на виробництвах, інших випадках, що мали наслідками заподіяння тілесних ушкоджень чи загибелі людей. Ревізія, як і технічне обстеження, являє собою складну діяльність, у процесі якої може мати місце встановлення істотних для кримінального провадження фактів (наприклад, зняття фактичних залишків товару, фіксація стану пошкодженої деталі чи механізму). Умови, за яких встановлені факти набувають значення доказів, у таких випадках аналогічні як і при інших слідчих діях, наприклад, слідчому експерименті.

Окремою формою використання спеціальних знань при досудовому розслідуванні є проведення спеціалістом *досліджень*. Зокрема, ч. 1 ст. 266 вказано, дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів, у разі необхідності здійснюється за участю спеціаліста.

Згідно з ч. 1 ст. 242 КПК (Підстави проведення експертизи) експертиза проводиться за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Тобто при відсутності кримінального провадження не можна призначити експертизу. Для встановлення належності речовини, яку вилучили у особи, до певної групи наркотичних засобів необхідно провести її дослідження, яке не може бути проведено у формі експертизи. В таких випадках таке дослідження проводить спеціаліст у галузі відповідних знань (хімії, фармакології тощо). Таке дослідження не набуває сили доказу, оскільки не передбачено ч. 2 ст. 84 КПК. Проте таке дослідження є джерелом виявлення кримінального правопорушення і внесення відповідних відомостей про нього до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ч. 1 ст. 214 КПК).

УДК 343.22

Ландіна А. В.,

*старший науковий співробітник відділу
проблем кримінального права, кримінології
та судоустрою, Інститут держави і права
імені В. М. Корецького НАН України, м. Київ, Україна*

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Суб'єкт злочину є одним із обов'язкових елементів складу злочину, наявність якого визначає можливість притягнення особи до кримінальної відповідальності. Саме тому усі проблемні аспекти, пов'язані із

поняттям, сутністю, ознаками, видами суб'єкту злочину визначаються особливою актуальністю. Причому, незважаючи на законодавчу регламентацію поняття суб'єкта злочину, серед учених продовжуються дискусії з приводу окремих питань, пов'язаних із цим інститутом.

Чи не найбільш гостро у сучасній теорії кримінального права постає проблема визнання суб'єктом злочину у кримінальному праві та законодавстві України юридичної особи. Це питання обговорювалося не раз на круглих столах, семінарах, науково-практичних конференціях протягом останніх років. На сьогодні було проведено не одне ґрунтовне дослідження з окремих аспектів юридичної особи з точки зору можливості її визнання суб'єктом злочину. Зокрема, таке дослідження проводилося О. О. Михайловим. Автором доводиться необхідність внесення відповідних змін у КК України щодо визнання юридичної особи суб'єктом злочину. Окремі теоретичні дослідження обґрунтовують позицію про необхідність визнання юридичної особи суб'єктом злочину з точки зору наявності відповідних норм у зарубіжному кримінальному законодавстві (зокрема, у КК Франції).

На нашу думку, юридичну особу недоцільно визнавати суб'єктом злочину, оскільки кожна юридична особа має, відповідно до статуту чи інших установчих документів, особу, яка наділена правом представництва у всіх питаннях від імені цієї юридичної особи. Саме вона, на наш погляд, і повинна нести кримінальну відповідальність за суспільно небезпечні діяння та шкідливі наслідки, які настали внаслідок діяльності цієї юридичної особи. Тому, виходячи із цієї тези, суб'єктом кримінальної відповідальності завжди буде фізична особа.

Не менш актуальним питанням є проблема віку кримінальної відповідальності. Встановлення загального віку кримінальної відповідальності із 16 років (за окремі злочини – з 14 років) зумовлено особливостями психофізіологічного розвитку особи, яка не досягла повноліття. Вважається, що до настання 16 років неповнолітня особа не здатна повною мірою усвідомлювати характер свого діяння, адекватно реагувати на оточуюче середовище і повною мірою нести відповідальність за свої вчинки та їх шкідливі наслідки.

Враховуючи, що зараз розвиток неповнолітніх значно прискорюється з різних причин (зокрема, однією з основних є розвиток інформаційних технологій, що полегшують доступ до потрібної інформації) ми вважаємо, що суспільну небезпечність ряду тяжких та особливо тяжких злочинів неповнолітні цілком можуть повною мірою усвідомлювати і раніше – більшість підлітків чітко розуміють межу між тим, що можна робити, і тим, що неможна. Дуже часто неповнолітня особа під час вчинення певного злочину навіть цинічно

може зауважувати, що оскільки вона неповнолітня, до відповідати за свої вчинки вона не буде. Тому потрібно ретельно переглянути положення щодо віку кримінальної відповідальності. Крім того, потрібно врахувати досвід інших країн, у яких вік кримінальної відповідальності значно нижче, ніж у нас (зокрема, за КК Швейцарії до відповідальності за окремі злочини особи можуть притягатися із 12 років, а за КК Таїланду – взагалі із 8 років). Тому вирішення цього дискусійного питання також наразі є досить актуальним.

Крім того, потрібно відзначити, що існує проблема і щодо визначення сутності інституту суб'єкта злочину та його зв'язку із іншими елементами складу злочину. Як правило, суб'єкт злочину розглядається як елемент складу злочину, а сутність його визначається лише через ознаки, які повинні бути властиві такому суб'єкту (визначені у ст. 18 КК України). Суб'єкт злочину є зв'язуючою ланкою щодо усіх елементів складу злочину, оскільки сам ним виконується діяння (об'єктивна сторона складу злочину), що характеризується певним психічним ставленням до цього (суб'єктивна сторона складу злочину) яке спрямоване на певний об'єкт посягання. Тобто суб'єкт злочину потрібно також розглядати як інститут кримінального права, який характеризує особу, яка вчинює злочин, її психічне ставлення до вчинюваного діяння та його спрямування на обраних об'єкт кримінально-правового захисту.

Окрім вже вказаних, дискусійними також є питання виділення ознак спеціальних суб'єктів злочину, зв'язок суб'єкта злочину з іншими інститутами та нормами кримінального законодавства тощо. І, оскільки державний примус у виді покарання спрямований саме на суб'єкт злочину, то вирішення цих дискусійних питань є наразі особливо актуальними.

УДК 340.12:352(477)

Лісна І. С.,
*канд. юрид. наук, доцент, завідувач
кафедри історії та теорії держави і права,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО В УКРАЇНІ XIV СТ. – ПЕРША ПОЛОВИНА XVII СТ.

Магдебурзьке право юридично закріплювало права й волі громадян, а також їхнє право на самоврядування. Крім самостійного управління

міста, наділені Магдебурзьким правом, мали податковий і судовий імунітет, право власності на землю, торговельні пільги та звільнення від феодалних повинностей. Магдебурзьке право встановлювало порядок обрання влади, регламентувало їхні функції, основні норми карного й цивільного законодавства, судочинство й оподаткування.

Українські міста одержували магдебурзьке право від литовських князів, польських королів, а також українських гетьманів. Першим це право на Україні одержали міста: Санок (1339 р.), що було у Галицько-Волинському князівстві; Львів (1356 р.); Київ (протягом 1494–1497 рр.); Станіслав (1663 р.), нині Івано-Франківськ. Пізніше магдебурзьке право одержало більшість міст України: Вінниця, Глухів, Дубно, Житомир, Козелець, Лубни, Полтава, Чернігів й ін.

Фактичне застосування магдебурзького права в Україні припинилося після поширення в ній «Установи для керування губернією Всеросійської імперії» 1775 р. і створення загальноросійської судової системи. Указом 1831 р. Микола I скасував магдебурзьке право по всій Україні, крім Кисва, де воно зберігалося до 1835 р. У містах Західної України, які після першого поділу Польщі в 1772 р. відійшли до Австрії, застосування магдебурзького права було припинено в 1786 р.

Першою метою, якої домагалися городяни у всіх країнах феодалної епохи, було право організації міського життя на основі самоврядування. Зразком для міщан служили норми права міста Магдебурга. Жалувані грамоти на магдебурзьке право проголошували три принципи: скасування дійових раніше звичаїв, литовського, російського права; скасування влади й суду над міщанами державцями, поміщиками, воєводами і всіх інших чинів великокнязівської адміністрації на місцях; установа самоврядування – рада, що обирається городянами.

Відповідно до магдебурзького права, рада на чолі з бурмистрами повинна була збиратися в ратуші «не менш одного разу в тиждень, або стільки, скільки буде потрібно». Предметом обговорення на цих засіданнях повинні були служити спільний інтерес міста, «множення загального добра», попередження збитку, рішення виниклих позовів, установлення мір до попередження дорожнечі на продукти харчування. Магдебурзьке право також ставило за обов'язок раді вживати потрібних заходів для попередження в місті розбрату, «захищати вдів і сиріт», викоринити азартні ігри (карти, кістки й ін.). Раді повинні були бути «у всьому слухняні всі ремісники міста». Ті з них, хто порушував устав цеху, підлягали покаранню, що визначала рада.

Очевидно, що коло діяльності ради було досить великим, але головне місце приділялося функціям виконавчої й судової влади. Війтові з лавниками магдебурзьке право відводить тільки судові функції.

Поряд із судовими функціями рада несла відповідальність як адміністративний і розпорядницький орган. Вона спостерігала за веденням торгівлі, виготовленням і продажем продуктів пекарями, м'ясниками, рибалками, солодовниками. Рада встановлювала ціни на хліб, єдині міри продажу зерна на ринку. Установлювала норми й правила внутрішньоміського життя, призначала й звільняла міщан від виконання тих або інших обов'язків як посадові особи.

З одержанням Магдебурзького права українське місто потрапляло в нові умови розвитку. Самоврядування на основі німецького права фактично повністю зняло з міста юридичну і фінансову залежність від великого князя. В адміністративно-правовому плані самоврядування на основі магдебурзького права остаточно відокремлювало місто від села, давши міщанам юридичні гарантії приватної власності, певний економічний стимул, воно створювало сприятливі умови для господарського розвитку міста. Це прискорювало розшарування суспільства й формування соціальних верств.

УДК 347.77/78

Мамчур Л. В.,
*канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри
цивільного та кримінального права і процесу,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

Ситцовой В. В.,
*представник у справах інтелектуальної власності
(патентний повірений), Київський інститут
інтелектуальної власності ОНЮА, м. Київ, Україна*

ПЛАГІАТ У ДРЕВНЬОМУ РИМІ: ПЕРЕНОС АКЦЕНТІВ

Поняття *плагіату* як злочину (лат. *plagium*) уперше з'явилося у Древньому Римі і було зафіксоване письмово в законі Фабія (*Lex Fabiae*) від 65 р. до н. е. Під плагіатом розуміли викрадення людини для подальшого продажу – як вільного громадянина Риму, так і чужого раба. Для плагіатора (*plagiatores*) – тобто особи, яка викрадає та продає у рабство вільну людину, або, знаючи хазяїна, підбурює раба на втечу, а потім продає його іншому, покаранням був штраф у 50 000 сестерціїв. За часів імператорів, зважаючи на поширеність таких злочинів, штраф був поступово замінений на позиттєве присудження до робіт у копальнях або смертну кару.

Поняття плагіату в Древньому Римі вживалося в первинній трактовці ще як мінімум наступні п'ять-шість століть, а сам злочин вважався тяжким. Так, норма щодо дезертирів, викладена у Книзі 49 Дигест Юстиніана (534 р. н. е). (D. 49.16.5.2.), за плагіат передбачала смертну кару:

*«...2. Той, хто до дезертирства приєднає інший злочин, підлягає більш суворому покаранню: якщо (під час дезертирства) буде скоєна крадіжка, то вона буде розглядатись як ще одне дезертирство; (те ж саме) при **викраденні вільної людини** (ut si **plagium** factum) або при розбої, або угоні худоби, чи іншому подібному діянні.*

3. Дезертира, затриманого в Місті, карають смертю...».

У римському праві інститут авторських прав був відсутній. Створенням музичних, літературних творів в основному займалися раби. Якщо громадяни і писали вірші або книжки, то вони розраховували лише на славу. Отримання плати за розумову працю вважалось ганебним, адже особа, яка отримувала таку платню, прирівнювала себе до ремісників.

Римське право формально не містило жодних передумов для захисту автора у випадку крадіжки його твору. Така крадіжка не розглядалася в рамках римської концепції *furtum* як делікт цивільного права, оскільки тут бракувало предмету злочину, яким за римським правом могла бути лише *contrectatio rei* (річ тілесна). З іншого боку, римські автори розуміли, що крадіжка може негативно впливати як на їх інтелектуальні, так і на особисті права.

Тому у випадку привласнення іншою особою авторства на твір дійсному автору залишалось лише надавати справі розголосу та совістити зловмисника, наскільки це виглядало справедливим – адже Древній Рим, з його суспільними устоями, релігійно-міфологічними уявленнями, здобутками на науковій і культурній ниві, і в першу чергу на літературному горизонті, не цурався запозичень у ще більш Древньої Греції.

Достеменно відомо, що літературні крадіжки засуджувалися в середовищі літераторів, про це пишуть у своїх творах ще грек Арістофан, а у Римі, задовго до появи закону Фабія – драматург Публій Теренцій Афр.

У сучасників закону Фабія Ювенала, Горація, Вергілія і інших римських поетів можна знайти рядки, що висміюють надмірне запозичення чужого твору як недостойне заняття. Презирливе ставлення до літературних крадіїв було поширеним явищем серед громадянської еліти Древнього Риму, проте тривалий час спеціального терміна для його позначення не існувало.

Вперше термін «плагіат» застосував до крадіжки літературного твору відомий римський сатирик і майстер епіграми Марк Валерій

Марціал (40–102 роки н. е.). Як першокласний поет, він знав усіх відомих і маловідомих літераторів і присвячував їм власні твори.

Серед адресатів епіграм Марціала був присутній хтось на ім'я Фідентин, нахабні дії якого піддавались поетом-сатириком нищівній критиці.

У «Книзі видовищ» (епіграма 1.29) Марціал вигукує:

«... Мені говорять, буцімто ти, Фідентин, мої твори

Всім декламуєш, неначе їх сам написав.

Якщо за мої визнаєш – піднесу я вірші тобі даром,

Якщо за свої – купиш: стануть по праву твої».

(тут і далі переклад українською – В. Ситцевої).

Проте, наступна епіграма Марціала (1, 53) свідчить, що Фідентин не прислухався до поета та продовжив займатись літературними крадіжками:

«... Є сторінка одна, Фідентин, твого твору

У книжках моїх, але печатка добродія її безсумнівна:

Кожний рядок на ній видає підробку з головою!...».

І далі Марціал зазначає:

«... Indice non opus est nostris nec iudice libris,

stat contra dicitque tibi tua pagina «Fur es!».

«... Нема у заголовку потреби і в судді ні одній нашій книжці:

Проти тебе сторінка твоя, і кричить вона: «Злодій ти!».

Протягом тривалого часу дослідники вважали, що саме в цій епіграмі Марціал вперше застосував поняття «плагіатор» у сучасному значенні цього слова.

Так, у ряді тлумачних словників, виданих у XVIII–XIX століттях, зазначається, що слово «plagiarius» у значенні «літературний злодій» було введено в обіг поетом Марціалом саме у епіграмі 1, 53. Проте у джерелах поч. 20 ст. дослідники уточнили позиції, і з тих пір вважається, що слово «плагіатор» було вперше вжито Марціалом в епіграмі під номером 1, 52., яку поет адресував своєму другу Квінтіану:

«... Commendo tibi, Quintiane, nostros –

Nostros dicere si tamen libellos

Possum, quos recitat tuus poeta –:

Si de servitio gravi queruntur,

Adsertor venias satisque praestes,

Et, cum se dominum vocabit ille,

Dicas esse meos manique missos.

Hoc si terque quaterque clamitaris,

*Inpones **plagiario** pudorem».*

«... Я тобі, Квінтіан, ввіряю наші,

Наші, якщо мені можна так назвати їх,

Книжки, ті, що поет твій уголос читає:

Якщо на рабство своє вони

заремствують,

Заступись ти за них як поручитель,

І коли хтось про права на них заявить,

Об'яви, що вільну я їм видав.

Рази три або чотири так вигукнеш,

***Присвоювача** їх ти зганьбиш.*

Отже, можна говорити про те, що в своїх епіграмах Марціал вперше публічно заявив, що крадіжка чужого твору є злочин, за рівнем суспільної небезпеки рівноцінний крадіжці чужої власності (а, нагадаємо, раби належали *patriaе*, очільнику римської фамілії, і власних прав не мали) та посягання на гідність римського громадянина. Термін «плагіат» з плином часу втратив первинне значення, і дійшов до наших днів саме в значенні, наданому йому Марціалом.

УДК 343.36(477)

Нікітенко В. М.,
*аспірант відділу кримінального права,
кримінології та судоустрою, Інститут держави і права
імені В. М. Корецького НАН України, м. Київ, Україна*

ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ДОКАЗІВ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Законне й обґрунтоване судове рішення в кримінальному провадженні повинно бути підтверджено достовірними доказами, які відтворюють усі обставини справи.

На сьогодні спостерігається чимало випадків фальсифікації доказів, насамперед, у кримінальній формі судочинства, що призводить до край негативнох наслідків.

Законодавцем однозначно не роз'яснено поняття «фальсифікація доказів» ні у КК України, ні у КПК України, ні в постановах Пленумів Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ.

У контексті ч. 2 ст. 372 КК України «Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності» законодавцем згадується про «штучне створення доказів обвинувачення або інша фальсифікація» як кваліфікуюча ознака. Виходячи зі змісту цієї ознаки, словосполучення «інша фальсифікація» розуміється саме як «фальсифікація доказів». У ч. 2 ст. 383 КК України «Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину» та ч. 2 ст. 384 «Завідомо неправдиве показання» також однією із кваліфікуючих ознак є відповідно «штучне створення доказів обвинувачення» та «штучне створення доказів обвинувачення чи захисту». Крім того, п. 1 ч. 2 ст. 459 КПК України передбачає, що однією з підстав для здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами є «штучне створення або підроблення доказів», тобто фальсифікація доказів.

Відповідно до ст. 84 КПК України процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

На наш погляд, при використанні цього терміну мова повинна йти про умисне спотворення фактичних даних, які містяться на матеріальних носіях доказів – протоколах, речових доказів, висновках експертів та інших документів.

Відсутність єдиного трактування поняття «фальсифікації доказів» породжує різноманітність думок у тому, що являє собою цей термін.

З огляду на етимологію слова «фальсифікація», це поняття включає такі дії, як: 1) спотворення (перекручення); 2) підробка (підроблення); 3) підміна.

Такі діяння, як знищення документів, речових доказів та їх пошкодження чи приховування, можна розглядати як види фальсифікації доказів у разі, якщо мова йде про часткове знищення доказової інформації, а не доказу в цілому, оскільки фальсифікація передбачає його залишення у справі, хоча і в перекрученому вигляді.

Поряд із використанням у кримінальному законодавстві України терміну «фальсифікація доказів», у контексті ч. 2 ст. 372, ч. 2 ст. 383, ч. 2 ст. 384 КК України, п. 1 ч. 2 ст. 459 КПК законодавцем вжито поняття «штучне створення доказів обвинувачення», проте відсутнє його юридичне визначення, а в кримінальному судочинстві це поняття трактується лише через певні дії.

На наш погляд, зміст словосполучення «штучне створення доказів обвинувачення» передбачає використання таких доказів, які не перебувають у причинно-наслідковому зв'язку із дійсними подіями та створюються спеціально для перекручення фактичних обставин, хоч процесуальну форму їх закріплення здійснено відповідно до норм КПК України, а поняття «фальсифікація доказів» включає спотворення фактичних даних різними способами, закріплених на матеріальних носіях доказів – протоколах, речових доказах, документах, висновках експертів.

Ми вважаємо, що рівнозначність змісту словосполучень «штучне створення доказів обвинувачення» та «фальсифікація доказів» полягає саме у спотворенні фактичних даних (дійсних подій), які у подальшому визнаються доказами та, при їх використанні у кримінальному провадженні, призводять до прийняття незаконного процесуального рішення. А етимологічне значення слова «спотворення (викривлення, перекручення)» є одним із елементів, що розкриває енциклопедичний термін «фальсифікація».

Отже, можна дійти висновку, що штучне створення доказів обвинувачення є різновид фальсифікації, який включає наступні дії, спрямовані на обвинувачення конкретної особи: 1) схиляння свідка або потерпілого

до давання завідомо неправдивих показань, чи примушування експертів (перекладачів) до завідомо неправдивого висновку (перекладу); 2) підкидання предметів або документів з метою їх подальшого вилучення та визнання доказами; 3) створення обстановки вчинення неіснуючого злочину; 4) імітація або знищення слідів злочину; 5) виготовлення підроблених предметів чи документів тощо.

На підставі проведеного дослідження ми пропонуємо під терміном «фальсифікація доказів» розуміти будь-яке спотворення фактичних даних чи їх процесуальних джерел, вчинені різними способами, що мають істотне значення для правильного вирішення справи. До фальсифікації доказів варто віднести такі дії: 1) підроблення (підробка) документів або їх використання; 2) підміна речових доказів, документів і протоколів слідчих та судових дій; 3) штучне створення доказів.

УДК 343.3/.7

Острогляд О. В.,
*Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького,
м. Івано-Франківськ, Україна*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

За даними «Forbes. Україна», з посиланням на дані дослідження Global terrorism Index, за минулий рік наша країна перемістилася в рейтингу терористично неблагополучних держав із нейтрального 51-го місця на загрозливе 12-те.

Події, що на сьогодні відбуваються в Україні та світі викликають посилену увагу до засобів протидії тероризму. Не останню роль у цьому відіграють засоби кримінально-правової протидії, які є національним відображенням міжнародних нормативно-правових документів у цій сфері (Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму, (Страсбург, 16 травня 2005 р.), Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму (Нью-Йорк, 9 грудня 1999 р.); Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом (Нью-Йорк, 15 грудня 1997 р.); Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (Страсбург, 27 січня 1977 р. та ін.).

На сьогодні Кримінальний кодекс України містить цілу групу статей, що присвячена протидії терористичним актам та суміжним злочинам, а саме: Стаття 258. Терористичний акт, Стаття 258-1.

Втягнення у вчинення терористичного акту, Стаття 258-2. Публічні заклики до вчинення терористичного акту, Стаття 258-3. Створення терористичної групи чи терористичної організації, Стаття 258-4. Сприяння вчиненню терористичного акту, Стаття 258-5. Фінансування тероризму.

Ці статті з'явилися у Кримінальному кодексі внаслідок змін 2006, 2010 рр. та були відредаговані 2014 р.

Не аналізуючи детально зазначені склади злочинів, спробуємо поглянути на причини зазначених змін та наслідки, які вони викликали:

1. Законом України 2006 року «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо запобігання тероризму» з статті 258 було виключено ч. 4 і ч. 5. Необхідність таких змін давно дискутувалася в науковій літературі, де зокрема, зазначалось, що для боротьби зі злочином «Створення терористичної групи чи терористичної організації» достатньо загальної статті 255 КК «Створення злочинної організації», оскільки терористична група чи організація не може бути інакшою як злочинною, відмінність фактично була лише в розмірі санкції. Проте цим же законом вилучені частини статті 258 було викладено в окрему норму «Стаття 258–3. Створення терористичної групи чи терористичної організації» в аналогічній редакції вилучених частин, що є не зовсім зрозумілим.

2. 2010 року Законом України Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 258–5 «Фінансування тероризму». Поява цієї статті в Кримінальному кодексі України є неоднозначною. З однієї сторони стаття 258 ККУ охоплювала діяння, що проявлялись і у фінансуванні тероризму у якості дій співучасників (пособника чи організатора), з іншої сторони зрозуміло, що за цією статтею не можна було притягти до відповідальності не конкретного терористичного акту, взагалі терористичної групи чи організації. Проте, прагнучи посилити відповідальність за фінансування тероризму, законодавець фактично послабив її. Якщо до внесення змін, особа притягалась до відповідальності за фінансування терористичного акту, то покарання їй призначалося, згідно ст. 258 ККУ (за ознакою групи), в межах позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої. Тепер же такі дії, у порядку ст. 258–5 ККУ караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

Тому, виходячи з того, що: 1. Вчинити терористичний акт без його фінансування фактично неможливо. 2. Роль організатора, пособника та

виконавця терористичного акту характеризуються високим рівнем суспільної небезпеки. 3. Вплив превентивних заходів на організатора, підбурювача чи пособника у вчиненні терористичного акту є більш ефективним чим на виконавця, то відповідальність за фінансування тероризму повинна відповідати межах відповідальності за участь у терористичній діяльності, або навіть перевищувати її, оскільки норма статті 258-5 є спеціальною у відношенні до норми статті 258 ККУ.

Необхідність існування норми 258-5 ККУ, крім викладених вище аргументів, підтверджується також її формулюванням як формального складу злочину на відміну від ст. 258. Оскільки припинення дій передбачених ст. 258 як незакінченого злочину призводить до застосування положень Загальної частини ККУ у вигляді призначення покарання не більше $\frac{1}{2}$ та $\frac{3}{4}$ верхньої межі санкції відповідно, то застосування ст. 258-5 не призводить до таких наслідків. Проблема лише в узгодженні санкцій цих норм.

УДК 347.131.2/26«654»

Панченко С. С.,
аспірант, Хмельницький університет
управління та права, м. Хмельницький, Україна

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ СПЛИВУ СТРОКУ ДІЇ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ ТА ЙОГО ПРОМІЖНИХ СТРОКІВ

Переважаюча більшість цивільно-правових відносин – відносини майнові. Саме вони забезпечують можливість економічного, господарського обігу в суспільстві, що дозволяє кожному окремому суб'єкту цивільного права (як індивідуальному, так і колективному) забезпечити свою життєдіяльність. Незважаючи на дискусійність самого поняття майнових відносин, загально визнаним є те, що до його змісту входять дві групи відносин: речові відносини та відносини в галузі товарообігу (товарно-грошові відносини). В останньому випадку йдеться про цивільно-правові зобов'язання.

Однією з важливих характеристик усіх цивільно-правових зобов'язань є їх строковість. На відміну від абсолютних правовідносин (зокрема, відносин власності), які не пов'язані із будь-якими строками, зобов'язальні правовідносини обмежені певними часовими межами, оскільки інтерес сторін договору завжди має темпоральні межі.

Цивільно-правовий договір може містити різні строки, передбачені сторонами. Залежно від критерію, прийнятого за основу, серед них

можуть бути виділені певні їх види. При поділі залежно від тривалості строків договору та їх співвідношення між собою можна виділити загальний строк договору та проміжні строки. Треба погодитись з тим, що найбільш активне застосування ця класифікація має саме в зобов'язальних відносинах. Проміжні строки насамперед встановлюються задля забезпечення діяльності господарюючих суб'єктів.

Загальний строк договору слід називати «строк дії договору». Щодо нього не варто вживати термін «строк договору», позаяк під ним можна розуміти будь-які строки договору, у т. ч. проміжні. Строк дії договору може передбачати внутрішню розбивку на проміжні строки, хоча й необов'язково загальний строк повинен їх включати.

Щодо проміжних строків, то до них деколи застосовується назва «окремні строки», проте вважаємо її невдалою у зв'язку з тим, що цей термін дуже часто використовується у правовій літературі в найрізноманітніших розуміннях.

Не зовсім вірним є застереження, що загальні строки «визначають часові межі всього правовідношення в цілому». Якщо йдеться про строк дії договору, то він є ознакою юридичного факту-договору та являє собою заплановану, бажану характеристику договірних правовідносин, які виникають із даного юридичного факту. Проте, передбачені в цивільно-правовому договорі строки не завжди будуть реалізовані в договірному зобов'язанні саме такими. Однією з ознак юридичного факту є здатність викликати правові наслідки. Проте, чи виникнуть ці правові наслідки у реальності, залежить від значної кількості обставин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

Проміжні строки конкретизують загальний строк, відзначають окремі його етапи, які розбивають його на частини. Так, упродовж строку дії договору поставки товар може постачатися окремими партіями.

Проміжні строки часто фіксуються сторонами в додатках до договору. Такими є так звані графіки виконання зобов'язань: графіки передачі обладнання, виконання налагоджувальних робіт, поставки продукції.

Надзвичайне значення проміжних строків та їх дотримання проявляється не стільки у довгострокових договорах, скільки в тих договорах, які передбачають виконання обов'язків сторін частинами, і часто – регулярно. Класичним прикладом тут є договір постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу. Що стосується договору поставки, то зазвичай він також передбачає проміжні строки, проте на сьогоднішній час це не завжди є характерною ознакою цього договору.

При цьому варто окремо вказати, що будь-які строки договору, якщо це не суперечить законодавству, можуть бути нормативними (нормативно-визначеними) за рахунок диспозитивної норми, якщо

сторони, укладаючи договір, не скористалися своїм правом на свободу договору в напрямі узгодження цих умов договору, та не врегулювали їх за своєю домовленістю. Так, ч. 1 ст. 267 ГК України встановлює, що якщо в договорі строк дії договору поставки не визначений, договір вважається укладеним на один рік. У ч. 4 цієї ж статті встановлено, якими є проміжні строки поставки для окремих видів товару (місяць, квартал), якщо зі змісту договору випливає, що передбачається поставка товарів окремими паріями.

Сплив строку дії договору породжує певні правові наслідки. Проте, якими саме вони будуть, залежить від декількох факторів. Так, сплив строку дії договору припиняє договірне зобов'язання лише у випадку належного та реального виконання зобов'язання у встановлені строки. Проте не завжди закінчення строку дії договору зумовлює припинення зобов'язання. Можливою є ситуація, коли договірне зобов'язання припиняється ще до спливу строку дії договору. Наприклад, при простроковому виконанні зобов'язання, яке не суперечить інтересам кредитора.

Може бути й інша ситуація: строк дії договору закінчився, проте повного виконання обов'язків не відбулося, а тому договірне зобов'язання не припинилося. У ЦК України передбачено наслідки спливу строку договору при невиконанні (неналежному) виконанні його умов сторонами (стороною). Насамперед, закінчення строку договору не звільняє сторони від відповідальності за порушення, які мали місце під час дії договору (ч. 4 ст. 631 ЦК України). По-друге, боржник, незалежно від факту застосування до нього заходів цивільно-правової відповідальності, і надалі зобов'язаний виконати зобов'язання в натурі, якщо інше не встановлено договором або законом (ч. 1 ст. 622 ЦК України). Тобто, йдеться про реалізацію принципу реального виконання нездійснених обов'язків. Звичайно, що боржник зобов'язаний здійснювати виконання в натурі лише за умови, що кредитор не втратив інтерес у виконанні, не відмовився від договору чи не отримав від боржника відступне (ч. 2–3 ст. 622 ЦК України).

Сплив строку дії договору за загальним правилом не припиняє договірне зобов'язання до моменту повного та реального виконання, але часто може зумовити зміну правовідношення.

Реальним та належним є виконання, яке відповідає умовам договору та вимогам ЦК України, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких вимог та умов – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться (ст. 526 ЦК України). Саме у зв'язку з цим у гл. 50 ЦК України сплив строку дії договору не вказаний як підстава припинення зобов'язання. Хоча в

договорі чи законі може бути прямо передбачено, що закінчення строку договору може зумовити й припинення зобов'язання. Навіть, якщо і не усі обов'язки боржника (боржників) було виконано.

Закінчення (сплив) проміжних строків, визначених договором, також може тягнути певні правові наслідки. Зокрема, дає можливість стороні оцінити стан виконання договірних обов'язків контрагентом та відповідно реагувати у випадку потреби на наявні порушення. Так, згідно з ч. 2 ст. 849 ЦК України якщо підрядник своєчасно не розпочав роботу або виконує її настільки повільно, що закінчення її у строк стає явно неможливим, замовник має право відмовитися від договору підряду та вимагати відшкодування збитків.

Отже, сплив строку дії договору породжує певні правові наслідки. Проте, якими саме вони будуть, залежить від різноманітних факторів. Насамперед від того, чи відбулося належне та реальне виконання. Відповідно до дотримання цієї умови може відбутися припинення зобов'язання, притягнення особи, яка не виконала (чи неналежними чином виконала) зобов'язання до цивільно-правової відповідальності, присудження до виконання обов'язку в натурі тощо.

Може мати місце й ситуація, що договірне зобов'язання у зв'язку з його належним виконанням припиниться до спливу строку дії договору. У такому випадку закінчення (сплив) строку дії договору жодних правових наслідків не викликає.

УДК 347.785

Погосян Е. Б.,
*Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИДАЧІ ДОЗВОЛІВ НА ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Автору музичного твору або іншій особі, яка має авторське право, належить право на використання музичного твору в будь-якій формі і будь-яким способом. Право на використання музичного твору – це вилучення із твору його корисних якостей будь-якими способами, що не суперечать закону. Це, перш за все, забезпечення вільного доступу інших осіб до музичного твору. Яким чином, у який спосіб визначити цей доступ третіх осіб до музичного твору – вирішує сам автор або особа, яка має авторське право на цей твір.

Із метою уникнення вчинень правопорушень суб'єктами господарювання, які здійснюють публічне використання музичного твору, на

підставі Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України» від 19 листопада 2014 р. № 658, керуючись гл. 35, 36, 37 ЦК України та вимог ст. 15, 32, 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права», Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження розміру порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань» та «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав», використання музичного твору здійснюється за наявності дозволу, отриманого від автора чи іншої особи, яка має авторське право на музичний твір. Умови надання дозволу (видачі ліцензії) на використання об'єкта права інтелектуальної власності можуть бути визначені ліцензійним договором.

Відповідно, перед тим як організувати музичне оформлення свого закладу, власник зобов'язаний отримати дозвіл на використання музичного твору та підписати договір про виплату винагороди (роялті) за використання суміжних прав. Такий дозвіл можна отримати, уклавши договір з авторами всіх музичних композицій, які будуть використовуватись в закладі, їх повіреними або з організацією колективного управління. Додатково слід відзначити, що обов'язковою умовою законності музичного оформлення закладу є дотримання правил використання музичних творів. А тому під час підписання відповідного договору необхідно визначити повноваження та обсяг прав організації, з якою укладається такий договір.

Окремо, хотілося б звернути увагу на те, що будь-який музичний твір стає суспільним надбанням після 70 років із дня смерті автора. З цього моменту його можна вільно (не порушуючи особисті немайнові авторські права) використовувати. Але навіть тоді, коли музичний твір всім знайомий і давно «на слуху», необхідно чітко знати, чи можна його виконувати без дозволу, інакше це спричинить негативні наслідки у вигляді юридичної відповідальності.

Ще одним дуже важливим моментом є те, з якого носія звучить музичний твір. У кожній фонограмі є виконавець або музичний колектив, які виконали цей твір та виробник фонограми – компанія, що зробила запис. В цьому випадку, навіть якщо твір є суспільним надбанням, на його фонограму існують суміжні права у виконавця та виробника, тому її використання без виплати винагороди уповноваженій організації колективного управління заборонено.

Якщо в закладі грає лише «жива» музика, то необхідно отримати дозвіл на використання лише авторських прав на музичний твір. Водночас, якщо протягом дня у закладі використовується окрім

«живої» ще й фонова музика (фонограми, відеограми), тоді необхідно отримувати дозвіл на використання музичних творів та укласти договір про виплату винагороди (роялті) за використання суміжних прав.

Щодо виконання пісень «наживо», то це підпадає під визначення Закону України «Про авторське право і суміжні права» – публічне виконання. Відповідно власник закладу повинен отримати дозвіл на такий вид використання музичного твору.

Цікавим моментом є і те, що вітчизняне законодавство не розрізняє види пристроїв, за допомогою яких може звучати музичний твір під час музичного оформлення закладу (магнітофон, музичний центр, телевізор (кабельне чи супутникове телебачення), радіоприймач або комп'ютер). У цьому випадку головним критерієм використання музичного твору є саме ознака публічності.

На кінець, хотілося б зазначити, що факт використання музичних творів, повинен відобразитися в даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності на підставі первинних документів, якими в цьому випадку є дозвіл з суб'єктом авторського права і суміжних прав або організаціями колективного управління.

Отже, у випадку використання музичного твору, з метою не порушення авторських та суміжних прав, необхідно отримати дозвіл (ліцензію) на використання такого твору. У разі відсутності такого дозволу, відповідно до вимог чинного законодавства України, використання музичного твору тягне за собою притягнення до відповідальності винних у цьому осіб.

УДК 343.85

Селезнева Н. А.,

*канд. юрид. наук старший преподаватель
кафедры уголовного права, уголовного
процесса и криминалистики Российский университет
дружбы народов, г. Москва, Россия*

К ВОПРОСУ О ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТИ НАЗНАЧЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ НАКАЗАНИЙ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМ

Минимальные стандартные правила ООН, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних (Пекинские правила) 1985 г. содержат рекомендации о применении широкого комплекса мер воздействия к несовершеннолетним правонарушителям в целях обеспечения большей гибкости осуществления восстановительного правосудия и во избежание по возможности их заключения в

исправительные учреждения. К таким мерам относятся: а) постановления об опеке, руководстве и надзоре; б) пробация; в) постановления о работе на благо общины; д) финансовые наказания, компенсация и реституция; е) постановления о принятии промежуточных и других мер; ф) постановления об участии в групповой психотерапии и других подобных мероприятиях; г) постановления, касающиеся передачи на воспитание, места проживания или других воспитательных мер; h) другие соответствующие постановления.

Как видим, эти меры направлены, прежде всего, на перевоспитание несовершеннолетнего, его адаптацию в правовом пространстве и восстановление социальной справедливости. Отметим, что некоторые меры предусматривают исправительно-трудовое воздействие: постановления о работе на благо общины; финансовые наказания, компенсация и реституция.

В юридической литературе долгие годы ведутся дискуссии о целесообразности применения финансовых наказаний к несовершеннолетним. Безусловно, их применение зависит от исторических, культурных и религиозных особенностей той или иной страны.

Назначение штрафа предусмотрено законодательством стран СНГ, Венгрии, Вьетнама, Латвии, Литвы, Эфиопии.

Например, содержание штрафа и его применение в отношении несовершеннолетних в Российской Федерации имеет свои особенности. Так, согласно части второй статьи 88 УК РФ, штраф назначается как при наличии у несовершеннолетнего осужденного самостоятельного заработка или имущества, на которое может быть обращено взыскание, так и при отсутствии таковых. Штраф назначается в размере, меньшем по сравнению с назначаемым взрослым – от одной тысячи до пятидесяти тысяч рублей или иного дохода несовершеннолетнего за период от двух недель до шести месяцев. Уголовный закон допускает взыскание штрафа с родителей или иных законных представителей несовершеннолетнего. С одной стороны, данная норма направлена на причинение несовершеннолетнему минимально допустимых страданий, что соответствует требованиям Пекинских правил, но с другой, как видится автору, данное положение вступает в противоречие с целью наказания – предупреждение новых преступлений, т.к. штраф в меньшей степени приспособлен для достижения целей исправления и перевоспитания осужденного и в нем слабо выражен нравственный аспект. Кроме того, взыскание штрафа с родителей или иных законных представителей нарушает принцип вины, предусмотренный статьей 5 УК РФ, согласно которому уголовной ответственности подлежит лицо только за те общественно опасные действия (бездействия) и наступившие общественно опасные последствия, в отношении которых установлена его вина.

К наказаниям, связанным с имущественными ограничениями также относятся обязательные и/или принудительные работы, которые заключаются в выполнении бесплатных общественно полезных работ, посильных для несовершеннолетнего, в свободное от учебы или основной работы время (в странах СНГ).

Пекинские правила ООН 1984 г. способствовали тому, что во многих странах к лицам в возрасте до 18 лет широко применяются воспитательные меры, а не наказания. Альтернативой штрафу могут стать такие меры как возложение обязанности загладить причиненный вред или работы на благо общества. Достоинства данных мер выражаются в том, что они не требуют подтверждения дохода, т. к. большинство несовершеннолетних не имеют самостоятельного заработка и являются учащимися образовательных учреждений, несовершеннолетние собственным трудом восстанавливают нарушенное право, достигается превентивная цель.

Так, возложение обязанности загладить причиненный вред предусмотрено законодательством стран СНГ, Англии, Латвии, Литвы, Мали, Монголии, Нидерландов, Швейцарии и ряда латиноамериканских государств: Бразилии, Венесуэлы, Гватемалы, Гондураса, Коста-Рики, Никарагуа, Панама, Парагвая, Уругвая, Эквадора; выполнение общественных работ – Испании, Литве, Мали, Нидерландах, Эстонии. Боливии, Бразилии, Венесуэлы, Гватемалы, Гондураса, Коста-Рики, Никарагуа, Панама, Парагвая, Перу, Сальвадора, Уругвая, Эквадора. Применяются данные меры, как правило, за нетяжкие преступления и, в зависимости от ситуации, являются либо альтернативой уголовной ответственности несовершеннолетних, либо способом ее реализации.

Таким образом, финансовые наказания и иные, альтернативные им меры, обладают как достоинствами, так и недостатками и назначение их несовершеннолетним обусловлено особенностями национального уголовного законодательства.

УДК 347.6

Січко Д. С.,
*канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ АЛІМЕНТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

На сьогодні шлюб між громадянами України та громадянами інших держав є досить поширеним явищем. Але незважаючи на це,

нормативне регулювання шлюбних відносин з іноземним елементом та захист особистих і майнових прав членів такого подружжя та дітей, народжених у такому шлюбі, на сьогодні має чимало прогалин.

Останнім часом у зв'язку з дедалі більшою кількістю шлюбів, що укладаються з іноземними громадянами або особами без громадянства, особливої актуальності набули питання стягнення аліментів з транс-кордонних сімейних відносин.

На даний час аліментні відносини з іноземним елементом регулюються, по-перше, нормами Міжнародних Конвенцій і договорів про правову допомогу, по-друге, колізійними нормами національного законодавства.

Серед найважливіших міжнародних нормативних актів, що регулюють транскордонні аліментні відносини: Нью-Йоркська конвенція про стягнення аліментів за кордоном, 1956 р., Гаазька конвенція про визнання та виконання судових рішень у справах про стягнення аліментів на користь дітей, 1958 р., Гаазька конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань, 1973 р., Гаазька конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші види підтримки сім'ї, 2007 р.

Закон України «Про міжнародне приватне право України» визначає, що «права та обов'язки батьків і дітей визначаються особистим законом дитини або правом, яке має тісний зв'язок із відповідними відносинами і якщо воно є більш сприятливим для дитини». Згідно ст. 67 цього Закону зобов'язання щодо утримання, які виникають із сімейних відносин, крім випадків, передбачених статтею 66 цього Закону, регулюються правом держави, у якій має місце проживання особа, яка має право на утримання. Якщо ця особа не може одержати аліменти відповідно до вказаного вище права, застосовується право їхнього спільного особистого закону. Якщо це неможливо й за останнім правом, застосовуватиметься право держави, у якій особа, яка зобов'язана надати утримання, має місце проживання.

Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20 червня 1956 року (ст. 1) передбачає створення країнами, що приєдналися до Конвенції, органів, що передають і органів що приймають. Відповідно до п. 3 ст. 9 Конвенції такі органи не повинні вимагати жодних зборів за надані послуги.

Україною в 2006 році було ратифіковано цю Конвенцію, і відповідно до Закону України «Про приєднання України до Конвенції про стягнення аліментів за кордоном» виконання функцій органу, що приймає, та органу, що передає, в Україні покладається на Міністерство юстиції України.

Фактично сам процес стягнення аліментів за цією Конвенцією поділений на декілька етапів. Відповідно до ст. 3 Конвенції Позивач в своїй державі подає заяву про стягнення аліментів з відповідача до

органу, що передає (в Україні – МЮ). До заяви додаються документи, що підтверджують право на стягнення аліментів. У разі необхідності видається довіреність, що уповноважує відповідний орган діяти від імені позивача або призначити іншу особу діяти відповідно до довіреності. Вимоги до заяви повинні бути передбачені внутрішнім законодавством, п. 4 ст. 3 Конвенції також містить необхідні відомості, які повинні бути в ньому зазначені. До заяви повинна бути додано фотографію позивача і за необхідності фотографія відповідача.

На наступному етапі, за наявності підстав для стягнення аліментів, орган, що передає, надсилає відповідні документи органу, що приймає держави відповідача (ст. 4). Одночасно із заявою передаються судові акти і за необхідності протоколи судових засідань. Орган, що передає може висловити органу, що одержує свою думку щодо суті справи, а також рекомендувати надання позивачу безоплатної правової допомоги та звільнення від сплати витрат (п. 3 ст. 4 Конвенції).

На третьому етапі передбачається прийняття органом, що приймає, відповідно до наданих повноважень заходів, необхідних для отримання аліментів (укладення мирової угоди, пред'явлення позову, ведення процесу за позовом про стягнення аліментів, виконання судового акту по сплаті аліментів).

Конвенцією передбачено можливість направлення судових доручень для подання додаткових доказів, термін виконання яких складає 4 місяці (пп. «С» ст. 7 Конвенції). Розгляд справи має проводитися з дотриманням принципу рівноправності сторін, незалежно від того, громадянами якої держави вони є, включаючи надання рівних пільг зі сплати судових витрат.

Конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань 1973 р. Гаага. Конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань, підписана у Гаазі у 1973 р. та встановлює загальні положення відносно вибору компетентного права, що застосовується до аліментних зобов'язань. Але на відміну від Конвенції 1956 року, її дія поширюється не тільки на дітей, але і на повнолітніх осіб.

Вибір права відповідно до Конвенції здійснюється за допомогою декількох прив'язок, які перебувають у субпідрядному зв'язку:

1) Відповідно до ст. 4 Конвенції, аліментні відносини регулюються внутрішнім правом постійного проживання кредитора, при зміні місця проживання застосовується внутрішнє право нового місця проживання з моменту, коли відбулася зміна.

2) При неможливості одержати аліменти за вищенаведеним правилом можливе застосування права спільного громадянства боржника і кредитора.

3) При неможливості отримання аліментів, відповідно до вищезазначених правил, застосовується внутрішнє право запитованої органу.

4) Аліментні зобов'язання між подружжям, що розлучилось і перегляд рішень, що відносяться до цих зобов'язань, регулюються правом держави, у якій здійснено розірвання шлюбу (також визнання шлюбу недійсним і його анулювання) (ст. 8).

Конвенцією передбачено декілька колізійних прив'язок, відповідно до яких вирішуються питання кола аліментозобов'язаних осіб, осіб, які мають право на позов, розміру стягуваних аліментів, наявності строку позовної давності, відшкодування виплачених державним органом допомоги.

Боржник має право оскаржувати вимоги кредитора, пов'язаного з ним побічною спорідненістю за відсутності такого зобов'язання по праву спільного громадянства або спільного громадянства за внутрішнім правом звичайного проживання боржника.

Для держав-учасниць Конвенції 1973 р, вона замінює Конвенцію про право, що застосовується до аліментних зобов'язань стосовно дітей 1956 року, але в тому випадку, якщо держава не зробила застереження про виключення її застосування до аліментних зобов'язань стосовно особи, яка не досягла двадцяти одного року і який не перебуває в шлюбі.

Гаазька про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання, 2007 р., яка підписана на сьогодні п'ятьма державами (включаючи ЄС, США, Україна).

Прийняття Конвенції обумовлено необхідністю наявності процедур, що забезпечують швидке, ефективне, економічне стягнення аліментів у випадках проживання одержувача і платника аліментів в різних державах.

Ратифікувавши Конвенцію, Україна зробила великий крок у сфері захисту прав дітей. Не змінюючи національне законодавство у сфері правового регулювання стягнення аліментів, держава встановила більш зручний спосіб та максимально стислі строки врегулювала подачу заяви про призначення та стягнення аліментів з осіб, які проживають за межами території України.

Але враховуючи норми національного законодавства щодо віку повноліття фізичних осіб, законодавець обмежив встановлені Конвенцією положення для осіб, які мають право на утримання. Так, стаття 2 Конвенції застосовується до зобов'язань щодо утримання, які виникають із відносин між батьками та дитиною, відносно особи віком до 21 року, проте Україною ця норма Конвенції ратифікована із застереженням застосування її до зобов'язань про утримання, що виникають із відносин між батьками та дитиною, стосовно осіб віком до 18 років.

Отже, сфера дії Конвенції, зокрема можливість застосування її до зобов'язань про утримання, що впливають з сімейних відносин, батьківства, шлюбу або родинних зв'язків забезпечила громадянам України можливість стягувати та одержувати аліменти з-за кордону в більш спрощеному порядку завдяки налагодженому механізму взаємодії центральних органів держав-учасниць Конвенції.

Тігаренко А. А.,
*аспірант кафедри історії та теорії держави і права,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА НАРОДУ (НАЦІЇ) НА САМОВИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Конституція України закріпила положення про те, що Україна є демократичною державою, джерелом влади в якій є її багатонаціональний народ. Це положення підкреслює, по-перше, єдність Українського народу та його складну національну структуру. Такий багатонаціональний склад держави природно передбачає можливість виникнення проблем, що пов'язані з сумісним проживанням різних народів, які мають як загальні, так і свої особливі національно-етнічні інтереси. Усі ці суперечності можуть вирішуватися мирним шляхом чи загострюватися, переростати в конфлікти в процесі проведення певної національної політики. Саме тому сьогодні основним завданням демократичного режиму в багатонаціональній державі є врахування інтересів та дотримання прав усіх етнічних спільностей, що проживають на території держави.

Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року проголошує, що Українська держава утворилася «на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення». В Акт проголошення державної незалежності України від 24 серпня 1991 року закладено, що Українська держава утворюється, «продовжуючи тисячолітню традицію державотворення на Україні» та «виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами».

У преамбулі Конституції України право на самовизначення визнається лише за «українською нацією» та «усім Українським народом». Такий спосіб закріплення дозволяє зробити висновок про те, що законодавець розрізняє ці два поняття, але в чому полягає ця відмінність – не визначає. Разом із тим у ст. 11 Конституції України за корінними народами та національними меншинами таке право не визнається, хоча в ст. 6 Закону України «Про національні меншини» держава гарантує всім національним меншинам право на національно-культурну автономію, яку багато хто з науковців визнає однією із форм національного самовизначення.

У ст. 1 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права наголошується, що право на самовизначення мають «усі народи», але в ст. 27 цього пакту, присвяченій правам меншин, про їх право на самовизначення не згадується. Тому не менш складним залишається

питання про суб'єктів права на національне самовизначення та зміст цього права. Для України це питання має безпосереднє практичне значення, адже суперечливе сучасне законодавство поки що не дає на нього чіткої та однозначної відповіді.

На нашу думку, суб'єктами права на самовизначення в Україні виступають такі національно-етнічні спільноти: титульна нація, корінні народи та національні меншини. Разом з тим форми реалізації права на самовизначення в усіх зазначених суб'єктів різні. Вважаємо, що це право може бути реалізоване в двох головних формах: державотворчій (державницькій) та недержавній. Державотворча форма передбачає створення власної суверенної незалежної держави, яка є рівноправним членом міжнародного співтовариства, суб'єктом міжнародно-правових відносин. Право на самовизначення в державотворчій формі реалізовано на території України титульною нацією, тобто нацією, яка дала назву державі (українською нацією). Усі інші національно-етнічні спільноти (інші корінні народи, національні меншини, національні групи тощо) можуть здійснити своє самовизначення в недержавній формі.

Проте, санкція ст. 110 Кримінального кодексу України передбачає покарання за дії, вчинені з метою зміни меж території України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, – це будь-які дії, спрямовані на передачу частини території України під юрисдикцію іншої держави або на зменшення території України, шляхом утворення на її території іншої суверенної держави.

Отже, враховуючи вищевикладене розуміємо особливість «української нації» у складі «Українського народу» та правове підґрунтя її самовизначення, проте водночас маємо колізійне законодавство, щодо прав на самовизначення інших націй, національних меншин та національних груп в Україні.

УДК 340.П+343.98

Тунтула О. С.,
*канд. юрид. наук доцент, доцент кафедри
цивільного та кримінального права і процесу,
Чорноморського державного університету
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПОНЯТТЯ АНТИДЕЛІКТНИХ СЛІДІВ ТА ЇХНІЙ ВИДОВИЙ ПОДІЛ

Нову доктрину сутності та видового поділу антиделіктних слідів (будь-яких матеріальних чи ідеальних змін, процес виникнення яких має значення для правильного вирішення певної антикримінальної справи

чи більш широко – для ефективної та/чи раціональної та/або якісної протидії певному правопорушенню) **за характером зв'язку із діянням (подією, явищем) правопорушення** в розвиток дисертаційної позиції С. А. Кириченка та в контексті розробленої О. А. Кириченком нової доктрини сутності та видового поділу юридичних фактів на діяння, події та явища пропонується представити таким чином:

1. **Сліди певного слідоутворюючого об'єкта** – матеріальні чи ідеальні зміни у вигляді трас, субстанцій чи обох одночасно, що виникли в результаті певного впливу або діяння конкретного об'єкта.

2. **Сліди діяння (події, явища) правопорушення** – аналогічні матеріальні чи ідеальні зміни, які виникли при підготовці чи вчиненні діяння (події, явища) певного правопорушення або приховування такого роду змін.

3. **Парасліди діяння (події, явища) правопорушення** – аналогічні матеріальні та ідеальні зміни, процес виникнення яких має інший, ніж причинний, зв'язок із діянням (подією, явищем) певного правопорушення, його підготовкою, вчиненням чи приховуванням.

4. **Квазісліди діяння (події, явища) правопорушення** – аналогічні матеріальні та ідеальні зміни, процес виникнення яких не має з цим діянням (подією, явищем) зовсім ніякого зв'язку, проте цим самим такі зміни набувають певного значення для правильного вирішення антикримінальної справи чи для якісної, ефективної і раціональної протидії певному правопорушенню.

Для демонстрації антиделіктних слідів як параслідів і квазіслідів макроправопорушень можуть бути наведені такі приклади. В одному випадку на місці заподіяння тяжких тілесних пошкоджень знайшли кримінальну механічну зброю – металевий дріт, а у процесі обшуку у помешканні підозрюваного – аналогічні металеві дроти. Згідно з експертним висновком, усі ці дроти мали субстанції речовини загальної групової належності з ґрунтом місця їх зберігання, що відіграло вирішальну роль у розкритті даного злочину. Виникнення матеріальних змін у вигляді субстанцій ґрунту на металевому дроті з місця діяння та металевих дротах із помешкання переслідуваного мало з діянням заподіяння тілесних пошкоджень непрямої зв'язок, встановлення якого у даному випадку набуло певного криміналістичного значення. В цьому випадку були пара сліди діяння даного макроправопорушення.

В іншому випадку у процесі огляду місця крадіжки одягу з універмагу знайшли старий одяг переслідуваного та цінник від джинсового костюма, який було викрадено. На ціннику виявили слід папілярного візерунка пальця людини, за яким на підставі даних криміналістичного обліку було встановлено підозрюваного. Затриманий свою вину не визнавав, а згідно з висновком одорологічної експертизи слідів його

індивідуального запаху на старому одязі з місця діяння виявлено не було, в результаті чого розпочали пошук іншого підозрюваного. Згодом такого підозрюваного було встановлено, причетність його до крадіжки довели не тільки наявністю слідів його індивідуального запаху на старому одязі з місця діяння, але й сукупністю інших доказів. Обвинувачення ж з першого підозрюваного було знято, оскільки було доведено, що слід папілярного візерунка пальця руки він залишив на ціннику від викраденого костюма ще до крадіжки, коли приміряв цей одяг. Як бачимо, тут уже мають місце квазісліди діяння макроправопорушення.

Адже ж утворення сліду пальця руки першого підозрюваного на ціннику від викраденого костюма не мало ніякого зв'язку з крадіжкою, але набуло вирішального значення для зняття з нього обвинувачення і тому є криміналістичним слідом у вигляді квазісліду макроправопорушення, фактично сліду діяння, яке не є правопорушенням.

З урахуванням вказаних результатів **антиделіктні сліди як ідеальні чи матеріальні зміни можуть проявитися**, перш за все, у:

1. Наявності трас (відбитків, діагностичних чи ситуативних відображень) певного виду, наприклад, відбитків взуття на ґрунті та ін.

2. Відсутності трас (відбитків, діагностичних чи ситуативних відображень) певного виду, які мали б бути на тому чи іншому об'єкті відповідно з установленим чи припущеним механізмом та іншими умовами взаємодії об'єктів у процесі діяння, що розслідується.

3. Наявності субстанцій певного виду та природи, наприклад, металевих ошурок під дугою замка, яку розпиляли, та ін.

4. Відсутності субстанцій такого виду чи природи, якої вони мали б бути у тій чи іншій ситуації, зокрема, відсутність крові на місці знаходження трупа людини з чисельними тяжкими тілесними пошкодженнями тощо.

5. Поєднанні вказаних ситуацій.

УДК 347

Турчак І. О.,
*канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу,
Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЗБЕРІГАННЯ РЕЧЕЙ У ГОТЕЛЯХ

Необхідність ерегулювання відносин із зберігання речей у готелях виникла практично одночасно із зародженням та становленням суспільних відносин пов'язаних із наданням послуг тимчасового проживання.

Варто відмітити, що спеціального нормативно-правового акту стосовно правового регулювання зберігання речей в готелях на сьогодні не існує, натомість Цивільний кодекс України обмежується лише однією статтею з цього приводу. Окремі аспекти правовідносин із зберігання речей у готелях врегульовані в наступних нормативно-правових актах: Цивільному кодексі України від 16.01.2003 р. (надалі – ЦК України), Законах України «Про захист прав споживачів» 12.05.1991 р., «Про туризм» від 15.09.1995 р., «Правилах користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг», затверджених Наказом Державної туристичної адміністрації України від 16.03.2004 р.

Зберігання речей у готелях є спеціальним видом договору зберігання. У ч. 1 ст. 975 ЦК України сформульовано загальне положення згідно з яким готель відповідає за схоронність речей, внесених до готелю особою, яка проживає у ньому. У свою чергу, річ вважається такою, що внесена до готелю, якщо вона передана працівникам готелю або знаходиться у відведеному для особи приміщенні. Також варто відмітити, що зберігання речей в готелях тісно пов'язані із поняттям «готельна послуга». У Правилах користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг від 16 березня 2004 р. (надалі – Правила) передбачено, що готельна послуга – дії (операції) підприємства з розміщення споживача шляхом надання номера (місця) для тимчасового проживання в готелі, а також інша діяльність, пов'язана з розміщенням та тимчасовим проживанням. Готельна послуга складається з основних та додаткових послуг, що надаються споживачу відповідно до категорії готелю. У Законі України «Про туризм» також закріплюються правові основи відносин зберігання, зокрема ч. 2 ст. 22 вказаного закону декларує, що до послуг, пов'язаних із тимчасовим розміщенням, належать послуги з обслуговування жилого приміщення (номера), харчування (ресторанного обслуговування), із збереження майна і багажу проживаючого, а також інші послуги, надані залежно від категорії готелю. Отже, правовою підставою виникнення правовідносин із зберігання речей в готелях є власне договір про надання основної готельної послуги. У таких договірних відносинах однією стороною виступає готель в широкому розумінні цього поняття, у ролі професійного зберігача, а з іншої фізична особа – споживач (поклажодавець).

Предметом договору зберігання речей у готелях є особисті речі поклажодавця (валіза, сумка, автомобіль), так і інші речі, що знаходяться при ньому. В цілому фізична особа, яка тимчасово проживає в готелі, не передає речі на зберігання готелю із зобов'язанням їх повернути, а зберігає володіння ними. Окрема умови передбачені для зберігання

більш цінних речей, наприклад, валютних цінностей чи цінних паперів. Зокрема, ч. 2 ст. 975 ЦК України вказує, що готель відповідає за втрату грошей, інших цінностей (цінних паперів, коштовностей) лише за умови, що вони були окремо передані готелю на зберігання. Отже, цінні папери та інші коштовності можуть бути предметом договору зберігання речей у готелі лише за умови, що вони були окремо передані готелю на зберігання, тобто адміністратор готелю надає під опис індивідуальний сейф, який знаходиться або в номері споживача або в окремому приміщенні.

Термін зберігання речей осіб в готелі особливо не обумовлюється, тому зазвичай він дорівнює терміну проживання в готелі.

Отже, можна підсумувати, що зберігання речей проживаючих в готелі осіб є додатковою послугою готелю чи аналогічного засобу розміщення, вторинною по відношенню до основного виду діяльності такого закладу. Забезпечення схоронності речей проживаючих у готелі осіб є одним із числа пріоритетних напрямів розвитку правового регулювання в умовах розвитку сучасного готельного бізнесу.

УДК 347.9(091)(477)

Чернетченко О. М.,

канд. юрид. наук,

*старший викладач кафедри конституційного
та адміністративного права і процесу,*

*Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Корупція як суспільне явище в сучасній Україні призвело до того, що вона вже є в кожному соціальному прошарку і є небезпечна як для державного управління так і для суспільного життя. Це все пояснюється тим, що в Україні досить тривалий час не було чіткого антикорупційного законодавства, яке б відповідало всім сучасним реаліям життя. На сьогодні немає такої держави, де б повністю була відсутня корупція. Але є ряд цивілізованих країн, які за допомогою дієвої системи припиняють корупційні діяння, а суспільство досить негативно відноситься до цього явища. Для прикладу можна скористатись досвідом Сінгапуру. Головна ідея антикорупційної політики Сінгапура полягає в «прагненні мінімізувати або виключити умови, що

створюють як стимул, так і можливість особи здійснення корумпованих дій». Це досягається за рахунок цілого ряду антикорупційних принципів, зокрема: оплата праці державних службовців згідно з формулою, прив'язаною до середньої заробітної платні успішно працюючих у приватному секторі осіб; контрольована щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги; велика строгість у справах про корупцію саме відносно високопоставлених урядовців для підтримки морального авторитету непідкупних політичних лідерів; ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки. Боротьба з корупцією є одним з ключових чинників економічного успіху Сінгапура. Також Україні для прикладу треба брати досвід таких країн як Данія, Фінляндія, Нова Зеландія, які маючи основний стимул-політичну волю та прагнення подолати корупцію, майже її ліквідували.

На сьогодні в Україні створено правоохоронний орган, який кинув виклик корупції – Національне Антикорупційне Бюро України, яке розслідуватиме корупційні діяння високопосадовців уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Але наявність антикорупційних органів не є панацеєю від вчинення корупційних діянь чиновниками. Ефективнішою протидією цьому явищу є забезпечення високої заробітної платні державним службовцям. Крім цього, відносно важливим є створення благополучними в плані корупції заходів профілактики та попередження, а також наявність кримінальної відповідальності за ці злочини.

Однією з головних складових формування й реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є також чітка взаємодія держав, насамперед, їхніх правоохоронних органів, спільна участь у заходах, ініційованих Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, Інтерполем.

Отже, для боротьби з корупцією в Україні потрібно:

- розробити єдину державну політику у сфері боротьби з корупцією, яка містила б комплекс заходів державного, політичного, економічного, правового характеру;

- сильна політична воля вищого керівництва держави до боротьби з корупцією і сформована на її основі єдина державна політика в області боротьби з корупцією, яка б включала комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру;

- організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування і забезпечена можливість порушення в цих рамках кримінального переслідування правопорушників;

– жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності державних службовців, а також наділений повноваженнями по притягненню до відповідальності посадовців незалежно від їх місця в ієрархічній структурі влади.

УДК 347.44

Шаповалова О. І.,
*канд. юрид. наук, доцент кафедри
цивільного та кримінального права і процесу,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПРО НЕДОЦІЛЬНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ДОГОВОРІВ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ

Одною із ознак стабільності держави є стабільність її законодавства та якщо і вносяться зміни у законодавство, то вони мають бути обґрунтованими з практичної та наукової точки зору. На підставі аналізу наукових цивілістичних публікацій можна побачити незадоволення науковців щодо стану цивільного законодавства про послуги та вимоги його вдосконалення без надання конкретних пропозицій. Особливо це стосується не поійменованих та змішаних договорів про надання послуг. У порівнянні з іншими договорами унікальність змішаного договору полягає у його здібності акумулювати різні за правовою природою договори, що приводить до економії часу, зусиль та значно спрощує договірний процес. Саме тому в договірній практиці в більшості укладаються змішані договори, але при цьому виникає велика кількість непорозумінь, суперечностей, помилок, проблем, що обумовлено розвитком цивільного обороту, недосконалістю правового регулювання змішаних договорів, відсутністю єдності думок науковців, складністю надання правової допомоги внаслідок неможливості конструювання загальної моделі, типових зразків договорів з урахуванням їх різноманітності.

Правову природу правовідносин, що виникають із договірних конструкцій змішаного договору, досліджували Р. Лідовець, М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський, О. С. Йоффе, Д. Ю. Сурай, Д. В. Городів, М. Ю. Челишев, Ю. В. Романець, Є. В. Татарська, І. Красько, І. Безклубий, А. О. Дутко та інші, однак правова природа окремих елементів змішаного договору, а саме договору про надання послуг, недостатньо висвітлена. Науковці

звертають увагу на недосконалість правового регулювання надання послуг та вимагають створення правових норм щодо договорів про надання послуг залежно від виду діяльності.

Спірною є думка Р. М. Гейнца, що в законодавстві не закріплені та в доктрині цивілістики вважаються не поймаєними такі договірні конструкції, як дилерські (дистрибуторські) договори, договори на виконання маркетингових досліджень, договори на виробництво та розміщення реклами. Дійсно, такі назви відсутні, але якщо керуватися не назвою, а роздивитися їх правову природу, то договори на виконання маркетингових досліджень є договорами на надання послуг. У законодавстві такі відносини регулюються положеннями глави Цивільного кодексу (далі – ЦК) «Послуги. Загальні положення», де у ч. 2 ст. 901 ЦК зазначено, що ці норми можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

Дилерські (дистрибуторські) договори регулюються законодавством як договори поставки, якщо у них передбачений перехід права власності на переданий товар з його оплатою та строкові підприємницькі відносини. Ці договори будуть змішаними, якщо окрім відносин відчуження майна у договорі передбачено надання послуг.

Також договори на виробництво та розміщення реклами є змішаними договорами та складаються з договору підряду на виробництво рекламної продукції та договору про надання послуг із розміщення реклами, якщо ці послуги споживаються в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності. Тобто немає ніякої необхідності створювати нові правові норми щодо договорів про надання послуг залежно від виду діяльності, якщо закон не забороняє договірну творчість, враховуючи особливості цієї діяльності.

Аналіз таких змішаних не поймаєних договорів вважаємо за потрібне продовжити. За договором про надання будівельних лісів одна сторона (власник лісів) зобов'язується надати будівельні ліси іншій стороні (будівельнику) на певний строк з виконанням робіт по їх монтажу та демонтажу. Цій змішаний договір містить елементи договору підряду та договору майнового найму. Змішаний договір про відвідування фітнес-клубу містить у собі елементи договору майнового найму спортивного інвентарю та договору про надання послуг тренера. Змішаний договір про надання готельного номеру містить у собі елементи договору короткострокового житлового найму та договору про надання готельних послуг. Елементи договору зберігання може містити в себе договір майнового найму, коли деякі речі передаються наймачу не для користування, а тому, що вони знаходяться у найманому приміщенні. Договір комісійного продажу автомобіля

може містити у собі надання послуги миття автомобілю, що продається. Договір доручення може містити не тільки здійснення дій, що тягнуть юридичні наслідки (купівля-продаж майна), але і доручення виконання дій із надання послуг фасування, прибирання тощо.

Дійсно, залежно від виду діяльності договори про надання послуг мають свої особливості. Проблемним у цих відносинах є захист порушених прав сторін. Постраждалою стороною буде замовник, який оплатив авансом неякісну послугу або виконавець, коли замовник відмовляється оплачувати вже отриману послугу, стверджуючи про її неякість. Проблема полягає у визначенні якості наданої послуги, яка вже спожита під час надання цієї послуги. Але це проблема не матеріального, а процесуального права, і тому, якщо неможливо перевірити якість послуги, яка вже спожита, суд ґрунтує своє рішення на показаннях спеціаліста щодо здібності виконавця взагалі надавати такі послуги за такою вартістю. Це стосується послуг музиканта, перукаря, репетитора тощо.

На думку Д. Ю. Сурай між контрагентами можуть виникнути нові зобов'язання, ознаки яких не дозволяють нам із точністю «втиснути» їх в межі вже відомих нашому законодавству договорів. Тобто новий договірний вид вже має такі свої особливі ознаки, які дозволяють винести його за межі наявного в законодавстві договірного роду, внаслідок чого цей новий договір вимагатиме власної правової регламентації. Убачається, вихід з цієї ситуації полягає у визначенні правової природи цього нового зобов'язання, його аналізу, розкладання його на складові елементи, які вже врегульовані законодавством. Визначення елементів змішаного договору варто здійснювати з урахуванням характерних ознак, за якими законодавець відрізняє одні договори від інших, а також слід враховувати особливості механізму правового регулювання кожного елемента договору. І тоді вже можна використати ч. 2 ст. 628 ЦК про застосування до відносин сторін у змішаному договорі положень актів цивільного законодавства у частинах, відповідних до елементів, які містяться у змішаному договорі, а якщо відсутні такі положення, то можна застосовувати аналогію закону чи права або, застосовуючи свободу договору, врегулювати свої відносини на власний розсуд. Головне, щоб заборона на відступ від положень актів цивільного законодавства прямо в них не була вказана та щоб обов'язковість цих положень не впливала із суті відносин між сторонами.

Це природно, що цивільне законодавство «відстає» від розвитку цивільного обороту, оскільки право не може регулювати відносини, які ще не виникли або нещодавно виникли. Для закріплення цивільно-правового регулювання треба, щоб «укріпилися» договірні відносини,

пройшли стадію апробації, стали зручними, доцільними. Саме тому для формування цивільного законодавства грає велику роль договірна та судова практика, а також її аналіз науковцями, які надають конкретні пропозиції вдосконалення законодавства, а не тільки вказують на його прогалини та вимагають вдосконалення.

Убачається недоцільним вдосконалення правового регулювання договорів про надання послуг у Цивільному кодексі залежно від виду діяльності, оскільки головне – це визначити їх правову природу як договорів про надання послуг та вже потім користуватися істотними положеннями Цивільного кодексу щодо всіх договорів цього типу, яких існує велике розмаїття. Причому не має значення, чи це є самостійні договори про надання послуг, чи вони є у складі змішаних договорів.

Висновки. У змішаних договорах, що містять у собі елементи договорів про надання послуг, треба відокремити ці елементи, визначити їх характерні ознаки та застосовувати спеціальні, а за їх відсутністю, загальні правові норми щодо надання послуг. Немає ніякої необхідності створювати нові правові норми щодо договорів про надання послуг залежно від виду діяльності, якщо ці відносини можна врегулювати загальними положеннями Цивільного кодексу про послуги, оскільки закон не забороняє договірну творчість, враховуючи особливості цієї діяльності. Удосконалення законодавства має йти шляхом не нагромадження аналогічних правових норм, а створення універсальних загальних норм. І тільки при неможливості цього деталізація правових норм щодо договорів про надання послуг залежно від виду діяльності може здійснюватися спеціальними законами та підзаконними правовими актами.

УДК 343.9:343.35

Шведова Г. Л.,
*канд. юрид. наук, доцент, завідувач кафедри
цивільного та кримінального права і процесу,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ФОРМИ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

За сучасних умов корупцію у сфері політики можна вважати паралельним державним утворенням тільки в тіньовому його вимірі. Визнано, що корупція може виступати засобом реалізації політичного

інтересу, коли влада забезпечує прикриття корупції і дозволяє уникнути кримінальної відповідальності.

На думку професора О. М. Костенка, корупція як політико-правовий феномен спричиняє певні політичні наслідки і є породженням певних політичних інтересів. Тому завданням українського суспільства є знайти цивілізовані методи задоволення політичних потреб.

Щодо політичної корупції, то вітчизняний кримінолог Г. В. Маляр розглядає її як політичний злочин у сфері внутрішньої політики. Корупційна «рента», на думку Г. В. Маляр, у політичному процесі дозволяє її учасникам укріплювати свій власний чи партикулярний політичний вплив.

На сьогодні найбільш вразливими до політичної корупції виявились органи, які мають бути першими у протидії – суди та правоохоронні органи. Поряд із цим висловлюються думки, що політична еліта в Україні не готова сприймати некорумпований стиль політичної поведінки і реальну протидію політичній корупції.

Особливістю політичної корупції є мотивація у вчиненні таких дій. Такі суб'єкти вдаються до корупційних дій або з метою збагачення або з метою здобуття, збереження або розширення політичної влади. В останньому випадку використовуються такі засоби, як купівля політичної підтримки та лояльності через фаворитизм, клієнталізм, купівлю голосів. Також тут може відбуватись маніпулювання контрольними, наглядовими та правоохоронними інституціями для забезпечення власної безкарності, купівля рішень органів влади. Але, поряд із цим, на думку окремих західних дослідників, наявність елементу матеріальної зацікавленості, вимірюваної у грошовому еквіваленті, є обов'язковим елементом політичної корупції. Також висловлюється думка про те, що певні види діянь, які можуть мати ознаки політично корупційних, наприклад, призначення на посади в органах влади представників опозиції з метою стимулювання відповідної політичної сили до підтримки владної команди, можуть бути здійсненні в повній відповідності до наявних правових норм і процедур, хоча їх корупційний зміст може і не приховуватися. Отже, певні прояви політичної корупції можуть не передбачати юридичної відповідальності, а лише політичну чи моральну, що ускладнює протидію їй.

Важливим при оцінці рівня політичної корупції вважаються прийняті міжнародною спільнотою стандарти і принципи, оскільки політична корупція порушує не лише норми національного законодавства.

Більшість учених виділяють два види політичної корупції: відхилену поведінку, яку поділяють, зокрема, на політичний патронаж, клієнталізм, «покупку голосів» та злочин, до якого відносять отримання неправомірної вигоди і підкуп.

Особливого значення набуває політична корупція в політичних партіях. Тут варто зазначити, що поєднання бізнесу і влади починається від фінансування крупним капіталом політичної діяльності партій, що спричиняє корумпованість влади та позбавляє партії суспільної підтримки.

До проявів політичної корупції, на думку аналітиків Центру Разумкова, можна віднести також вихід народних депутатів із політичних сил, за списками яких вони були обрані, і створення ними власних партій. Отже, можна зробити висновок, що значна частина політичних партій в Україні від початку створюється в умовах політичної корупції і для досягнення відповідної мети. Поряд з цим А. О. Сафоненко до форм політичної корупції відносить: політичний протекціонізм, політичну спекуляцію, політичну та адміністративну підтримку недержавних підприємств, використання адмінресурсу під час проведення виборчої компанії, підкуп, переслідування опонентів.

За таких умов треба звернути увагу на процес зародження та поширення політичної корупції в незалежній Україні, що і зумовило формування зазначених видів і форм. У цьому процесі об'єктивно виділяють чотири основні стадії: зародження бізнесу, становлення бізнесу «у співпраці» з владою, розвиток бізнесу та перерозподіл бізнесу.

Такі характеристики дозволяють виявити політичні причини корупції в Україні, які впливають на характер політичного режиму, порядок здійснення владних повноважень і сприяють подальшому поширенню корупції в країні.

УДК 341.9

Яновицька А. В.,
*Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів, Україна*

КОЛІЗІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Слово «колізія» в перекладі з латинської означає «зіткнення». Колізійна норма – норма, що визначає право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом. Поняття «юридична колізія» вживається в широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні воно охоплює всі протиріччя, які існують у правовій сфері, у вузькому розумінні воно означає протиріччя між нормами права.

Колізія відрізняється від прогалини тим, що при колізіях існує «надлишок» у правовому регулюванні, що зумовлює потребу

здійснення вибору однієї з кількох норм, тоді як за наявності прогалин суб'єкт правозастосування стикається з ситуацією відсутності правової норми. В юридичній літературі висловлюється думка про те, що в разі колізії забороняючої та зобов'язуючої норми виникає «колізійна прогалина», оскільки зміст норм обумовлює неможливість застосування жодної з них. У цій ситуації варто погодитись із думкою О. В. Москалюка, що суб'єкт вибору правової норми все одно зобов'язаний зробити вибір на користь однієї з норм. При подоланні прогалин суб'єкт застосування використовує аналогію закону (права).

Формами вирішення колізій норм права є їх усунення і подолання. Усунення колізій здійснюється правотворчим органом, коли в результаті відбувається остаточна ліквідація колізійної проблеми.

Іншою формою вирішення колізій є подолання колізії. Її існування пов'язане з такою формою реалізації норм права, як застосування. При подоланні правозастосовний орган вирішує колізію впродовж нетривалого проміжку часу, реагуючи на неї практично відразу, тоді як усунення зазвичай потребує значно більшого проміжку часу.

Однак колізійна норма сама по собі не дає відповіді на запитання про те, які права і обов'язки сторін виникають із даних правовідносин, вона лише вказує правовий закон, який можна застосувати до даних правовідносин. Саме в цьому полягає її особливість.

Колізії можна поділити на дві великі групи:

- а) колізії між правовими системами окремих держав;
- б) внутрішньодержавні правові колізії.

Внутрішньодержавні правові колізії поділяються на:

1) інтерлокальні (територіальні) колізії – колізії між правовими системами окремих територіальних одиниць, що мають автономні правові системи в рамках однієї держави;

2) інтерперсональні колізії – внутрішньодержавні колізії між кодифікованими системами законодавства та звичайного плеємного або релігійного права. Виникають переважно в країнах, що розвиваються (право колишніх метрополій колізює з місцевим правом) або країнах, правова система яких побудована на релігійних засадах;

3) колізії між окремими джерелами права однієї і тієї ж держави – це можуть бути колізії між джерелами, що мають різну юридичну силу; рівними за силою джерелами права прийнятими в різний час; між джерелами внутрішньодержавного права та міжнародними договорами даної держави та ін. Будь-яка держава встановлює власну систему правил по вирішенню таких колізій.

Специфіка вирішення інтерлокальних колізій проявляється, скоріш, на рівні не законодавства, а правозастосування (тут майже не застосовується застереження про публічний порядок, відсилання,

кваліфікація тощо, тобто мова йде не про відмінність власне колізійних норм, а про відмінність умов їх застосування). Належна правова система повинна визначатись відповідно до правових норм цієї країни, а за відсутності таких норм – шляхом застосування критерію тісного зв'язку. Таким чином, питання регулювання інтерлокальних колізій отримує закріплення в кодифікаціях МПрП, але вказане положення стосується не тих колізій, які можуть виникнути в рамках даної правової системи, а тих, що виникають у праві іншої держави, до якого відсилає колізійна норма.

Необхідно враховувати, що у випадку правовідносин з участю іноземного елемента колізують не окремі норми різних держав, а їхні правові системи. Окрім зазначених колізій, на думку О. С. Мережка, є ще колізії між різними системами цінностей і які за своєю суттю є аксіологічними.

Варто мати на увазі, що найбільш масштабними колізіями в МпрП варто вважати колізії приватноправового характеру, що виникають між різними цивілізаціями, оскільки цивілізації об'єднують різні правові культури.

УДК 347.7:366.54

Яновицька Г. Б.,
*Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів, Україна*

МАРКУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ СПОЖИВАЧА

На сьогодні держава забезпечує споживачам захист їх прав, надає можливість вільного вибору продукції, здобуття знань і кваліфікації, необхідних для прийняття самостійних рішень під час придбання та використання продукції відповідно до їх потреб, і гарантує придбання або одержання продукції іншими законними способами в обсязі, що забезпечує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності.

Одним із найважливіших для споживачів джерел інформації про продукцію на ринку є маркування. Таким чином здійснюється ідентифікація товару та доведення основних відомостей про товар до споживача.

Відповідно до Технічного регламенту щодо правил маркування харчових продуктів, маркування – усі слова, описи, знаки для товарів і

послуг, назва марки, зображення чи символи, що стосуються харчових продуктів і розміщені на будь-якій упаковці, етикетці (стікері), споживчій тарі, контр-етикетці, кольєретці, ярлику, пробці, листку-вкладиші, документи, повідомлені, інших елементах упаковки, що супроводжують чи належать до цього виду харчових продуктів.

Доведення до споживача усіх відомостей про товар, регламентовано Законом України «Про захист прав споживачів». Інформація повинна бути надана споживачеві до придбання ним товару чи замовлення роботи (послуги).

Згідно статті 15 Закону України «Про захист прав споживачів» інформація про продукцію повинна містити: 1) назву товару, найменування або відтворення знаку для товарів і послуг, за якими вони реалізуються; 2) найменування нормативних документів, вимогам яких повинна відповідати вітчизняна продукція; 3) дані про основні властивості продукції, а щодо продуктів харчування – про склад (включаючи перелік використаної у процесі їх виготовлення сировини, в тому числі харчових добавок), номінальну кількість (масу, об'єм тощо), харчову та енергетичну цінність, умови використання та застереження щодо вживання їх окремими категоріями споживачів, а також іншу інформацію, що поширюється на конкретний продукт; 4) відомості про вміст шкідливих для здоров'я речовин, які встановлені нормативно-правовими актами, та застереження щодо застосування окремої продукції, якщо такі застереження встановлені нормативно-правовими актами; 5) позначку про наявність або відсутність у складі продуктів харчування генетично модифікованих компонентів; 6) дані про ціну (тариф), умови та правила придбання продукції; 6-1) виробник (продавець) у разі виявлення недостовірної інформації про продукцію (якщо вона не шкодить життю, здоров'ю або майну споживача) протягом тижня вилучає цю продукцію з продажу та приводить інформацію про неї до відповідності; 7) дату виготовлення; 8) відомості про умови зберігання; 9) гарантійні зобов'язання виробника (виконавця); 10) правила та умови ефективного і безпечного використання продукції; 11) строк придатності (строк служби) товару (наслідків роботи), відомості про необхідні дії споживача після їх закінчення, а також про можливі наслідки в разі невиконання цих дій; 12) найменування та місцезнаходження виробника (виконавця, продавця) і підприємства, яке здійснює його функції щодо прийняття претензій від споживача, а також проводить ремонт і технічне обслуговування.

Важливим є те, споживач має право на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору. Інформація

доводиться до відома споживачів виробником (виконавцем, продавцем) у супровідній документації, що додається до продукції, на етикетці, а також у маркуванні чи іншим способом (у доступній наочній формі), прийнятим для окремих видів продукції або в окремих сферах обслуговування. Маркування виконується українською мовою, а у разі необхідності додатково може бути нанесене також іншими мовами.

Загальною метою маркування продукції має бути доведення до споживача надійної і достовірної інформації про різні аспекти виробництва продукції, надання послуг, сприяння задоволенню потреб у такій продукції і послугах.

ЗМІСТ

Блага А. Б. Проблеми кримінальної відповідальності за злочинне порушення права на мирне володіння власністю під час збройного конфлікту в Україні	1
Валецька О. В. Порівняльний аналіз трудового договору та цивільно-правового договору	3
Коваль А. А. Моніторинг банківських рахунків як засіб боротьби з корупцією	5
Ковальова С. Г. Інкорпорація українських земель Великим князівством Литовським та її роль у формуванні литовсько-руської державності	8
Колодочка О. Є. Роль прав людини у протидії епідемії ВІЛ/СНІДу	10
Коновалов В. В. Про форми використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві	13
Ландіна А. В. Дискусійні питання суб'єкта злочину у кримінальному праві	16
Лісна І. С. Магдебурзьке право в Україні XIV ст. – перша половина XVII ст.	18
Мамчур Л. В., Ситцевой В. В. Плагіат у Древньому Римі: перенос акцентів	20
Нікітенко В. М. Фальсифікація доказів за вітчизняним кримінальним законодавством	23
Острогляд О. В. Кримінально-правова політика у сфері протидії тероризму	25
Панченко С. С. Правові наслідки спливу строку дії цивільно-правового договору та його проміжних строків.....	27
Погосян Е. Б. Практичні аспекти видачі дозволів на використання музичних творів.....	30
Селезнева Н. А. К вопросу о целесообразности назначения финансовых наказаний несовершеннолетним	32
Січко Д. С. Роль міжнародних договорів у реалізації аліментних зобов'язань	34

Титаренко А. А. Особливості права народу (нації) на самовизначення в Україні	38
Тунтула О. С. Поняття антиделіктних слідів та їхній видовий поділ.....	39
Турчак І. О. Зберігання речей у готелях.....	41
Чернетченко О. М. Актуальні проблеми державної антикорупційної політики в сучасній Україні	43
Шаповалова О. І. Про недоцільність удосконалення договорів про надання послуг залежно від виду діяльності	45
Шведова Г. Л. Форми політичної корупції в сучасній Україні.....	48
Яновицька А. В. Колізії у міжнародному приватному праві.....	50
Яновицька Г. Б. Маркування продукції як джерело інформації для споживача.....	52

Редактор, технічний редактор *О. Супрун*.
Комп'ютерна верстка *А. Іценко*.
Друк, фальшовально-палітурні роботи *С. Волинець*.

Підп. до друку 26.05.2016.
Формат 60×84^{1/16}. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 3,26. Обл.-вид. арк. 3,21.
Тираж 24 пр. Зам. № 5003.

Видавець і виготовлювач: ЧДУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chdu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009.

АДРЕСА ОРГКОМІТЕТУ:

Міжнародна науково-практична конференція

**«ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2016:
СТРАТЕГІЯ КРАЇН ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ
В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ»**

Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003, Україна

Тел.: (+380512) 50-03-33

(+380512) 50-03-32

(+380512) 76-55-99

Факс: (+380512) 50-03-33 / 50-00-69

E-mail: of@chdu.edu.ua, avi@chdu.edu.ua

WEB: <http://www.chdu.edu.ua>

